

Ilomantsin kunnan hyvinvointi- kertomuksen vuosiraportti 2024

ILOMANTSI

JOHDANTO

Vuoden 2023 alusta sosiaali- ja terveystalvelujen järjestäminen siirtyi hyvinvointialueiden vastuulle. Pohjois-Karjalassa palvelut järjestää Pohjois-Karjalan hyvinvointialue. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 6 § velvoittaa kuntia edistämään asukkaidensa terveyttä ja hyvinvointia. Edellä mainitun lain 6 §:n 3 momentissa määrätään, että kunnan on seurattava kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin. Kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain. Vuosiraportti toimii myös kunnan vuosittaisena osallisuuskatsauksena.

Laaja hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma hyväksytään kunnanvaltuustossa valtuustokausittain. Kyseinen asiakirja vuosille 2025 – 2028 on hyväksytty kunnanvaltuuston 24.2.2025 kokouksen §:ssä 9. Hyvinvointikertomus kokoaa kuntalaisten hyvinvointiin liittyvää tietoa nykytilanteesta. Kertomukseen kirjataan myös suunnitelma siitä, miten kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osa-alueita kehitetään. Tämän raportin pohjana ollut Ilomantsin kunnan laaja hyvinvointikertomus vuosille 2021 - 2025 on hyväksytty kunnanvaltuustossa 29.11.2021 §:ssä 62.

Kunnan tehtävä on seurata väestönsä hyvinvoinnin tilaa, tunnistaa terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä haasteita, määrittää hyvinvoinnin edistämisen strategiset tavoitteet sekä tukea toimenpiteitä edistäviä vastuutahoja. Vuosiraportti 2024 pohjautuu hyvinvointikertomukseen vuosille 2021-2025. Talousarvioon 2024 on asetettu seurattavat hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet. Talousarvion tavoitteet on määritelty tasapainotetun tulokortin mukaiseen taulukkoon, jossa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmasta menestystekijöiksi on määritetty työllisyyden hoito sekä aktiiviset ja hyvinvoivat kuntalaiset. Näissä arviointikriteereinä ovat olleet elintapaohjaus, kaatumisten ehkäisy, harrastus- ja virkistystoiminnan tarjonta, osallisuuden kasvattaminen sekä järjestöavustukset.

Kunnan hyvinvointiryhmän muodostavat kunnanjohtaja, lukion rehtori, kasvatus- ja opetuspäällikkö, kuntatekniikan päällikkö, toimitilapäällikkö, henkilöstösuunnittelija, taloussuunnittelija sekä hyvinvointikoordinaattori. Hyvinvointiryhmä kutsuu tarvittaessa muita asiantuntijoita mukaan hyvinvointikertomuksen sekä -raportin laatimiseen. Kuntalaisia kuullaan muun muassa järjestöilloissa. Kuntalaisten ääni kuuluu myös erilaisten kyselyjen kautta.

Kuntastrategian painopisteiden mukaisesti jokaisella on hyvä elää kunnassamme. Kuntapalvelut ovat saatavilla, kun niitä tarvitaan niin lähipalveluina kuin sähköisesti. Ympäristön viihtyvyys ja turvallisuus on tärkeää, ja kunta kannustaa myös jokaista pitämään huolta omasta ja läheisten hyvinvoinnista. Kuntastrategian mukaan työllisyyden lisäämiseksi toimitaan yhteistyössä yhteistyökumppaneiden kanssa, järjestetään tapahtumia ja toimintaa järjestöjen ja kuntalaisten kanssa. Tiedottamisessa kiinnitetään erityistä huomiota saavutettavuuteen.

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN TILA VUONNA 2024

Laajan hyvinvointikertomuksen 2021-2025 asetetut painopisteet:

- Työllisyyden parantaminen
- Luontaisille vahuuksille perustuva yritystoiminta
- Kunnossa oleva infra ja elinympäristön turvallisuus
- Hyvinvoiva ja osallistuva ikäihminen
- Matala kynnyks lapsiperhepalveluihin
- Liikkuva ja harrastava kuntalainen

Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

Vuodesta 2023 alkaen kunnat ovat kerryttäneet HYTE-kerrointa eli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosaa. Kuntien rahoituksen valtionosuus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. HYTE-kerroin kannustaa kuntia toimimaan aktiivisesti asukkaidensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.

Kunnat seuraavat eri lähteistä saatavaa tilastotietoa tehdessään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä. Indikaattoreiden antaman tiedon avulla pystytään löytämään kohderyhmät ja painopistealueet, jotta hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyö olisi mahdollisimman tehokasta. Tässä vuosiraportissa on käytetty muu muassa Sotkanetista, TEAviisarista sekä Tilastokeskuksesta saatavaa tietoa.

Sotkanet on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ylläpitämä palvelu ja sen tarkoituksena on koota tilastotietoa väestön terveydestä ja hyvinvoinnista. TEAviisari kuvaa kunnan terveyden edistämisen aktiivisuutta ja sen tiedot tulevat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kunnille teettämien kyselyjen perusteella seitsemältä eri toimialalta. Tilastokeskus on Suomen kansallinen tilastovirasto, joka tuottaa puolueettomia tilastoja suomalaisesta yhteiskunnasta. Saatavaa tietoa käytetään alueen hyvinvointityön suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Vuosiraportin tulosten vertailuun on valittu verrokkikunniksi Juuan ja Polvijärven kunnat sekä Pohjois-Karjalan ja koko maan tiedot tuomaan perspektiiviä tuloksien arviointiin.

Tutkimustulosten raportoinnissa on usein viiveitä, minkä vuoksi pääosin viimeisimmät tulokset eivät ole vielä raportoituna kyseiseltä raportointivuodelta, vaan edeltävältä tai sitä edeltävältä. Myös osa kyselyistä toteutetaan vain joka toinen vuoksi, minkä vuoksi tuloksia ei ole joka vuodelta saatavilla.

Indikaattoritiedon tulkinta

Indikaattoritieto kuvaa käsiteltävää tutkimustietoa.

Muutos (%) kuvaa indikaattoriarvon suhteellista muutosta, joka ilmaistaan prosentteina. Vuosiraportissa verrataan tulosta edeltävän vuoden arvoon. Ympyrän kehän väri riippuu tapahtuneesta muutoksesta ja indikaattoriin tehdystä arvotuksesta. Indikaattoreihin tehdään arvotus raportointivaiheessa, mikä määrittää, onko tuloksen nousulla negatiivinen vai positiivinen vaikutus. Tuloksen voi jättää myös arvottamatta, jolloin se näkyy harmaana. Ympyrän kehän paksuus kertoo miten suuresta muutoksesta on kyse. Mikäli toteutunut muutos on alle 5 prosenttia, symbolina on ympyrän sijaan vaakanuoli, joka on väriltään aina musta.

Suunta kuvaa viime vuosien kehitystä indikaattoriarvoista.

Vertailu kuvaa viimeisimmän indikaattoriarvon omassa ja vertailuorganisaatioissa sekä tämän mukaisen järjestyksen ja vertailun. Oma organisaatio näkyy lihavoituna. Vertailupalkkien liikennevaloväreihin vaikuttaa dokumentin tarkastelu oman organisaation ja vertailuorganisaation välillä.

HYTE kerroin muodostuu tulosindikaattoreista (kunta 6 kpl) joista on olemassa alkuperäinen ja skaalattu versio sekä prosessi indikaattoreista. Mikäli alkuperäinen tulosindikaattori on indikaattorikohtaisella tavoitetasolla, saa kunta automaattisesti skaalatusta indikaattorista maksimipisteet (100). Jos alkuperäinen tulosindikaattori ei ole tavoitetasolla, skaalatun indikaattorin pisteytys määrittyy kahden viimeisimmän mittausvuoden eron suuruuden perusteella. Tämä suhteutetaan muissa kunnissa tai hyvinvointialueilla tapahtuneeseen muutokseen. Mitä parempi muutos on suhteessa muissa kunnissa tapahtuneeseen muutokseen, sitä paremmat pisteet kunta saa skaalatussa indikaattorissa. Suurimman positiivisen muutoksen saavuttanut kunta saa maksimipisteet (100) ja suurimman negatiivisen muutoksen kokenut minimipisteet (0). Muut kunnat ja hyvinvointialueet sijoittuvat tälle välille (0–100) oman tuloksensa mukaisesti.

TALOUS, HYTE-KERROIN JA ELINVOIMA - Yhteenveto

HYTE-kerroin

HYTE-kertoimet, joissa tulos on saavutettu, pysynyt ennallaan tai parantunut 2024, ovat seuraavat:

- Kokee terveydentilansa keskinäiseksi tai huonoksi, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori
- Ylipaino 8. ja 9. luokan oppilailla, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori
- Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista.
- Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen
- Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä
- Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja
- Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille.
- Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus
- Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa.

HYTE-kertoimet, joissa tulos on heikentynyt tai ei toteutunut vuonna 2024, ovat seuraavat:

- Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori.

- Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroin indikaattori.
- Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroin indikaattori.
- Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori.
- Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista on tilastoitunut meillä erheellisesti ei toteutuneeksi. Tämä on toteutunut 10.6.2024 kunnanvaltuuston kokouksessa.
- Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa. Tämä on erheellisesti tilastoitunut ei toteutuneeksi. Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuudesta raportoitiin 10.6.2024 kunnanvaltuuston kokouksessa.
- Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen, joka on raportoitu ei toteutuneeksi, vaikka tämä toteutui 5.8.2024 liikuntasihteerin koollekutsumana.
- Liikunnan edistämistä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakkoarviointiin ei toteudu.
- Kunnassa ei toteudu liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä.
- Koulussa ei ole pitkiä liikuntavälitunteja
- Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä on raportoitu ei toteutuneeksi, vaikka tämä toteutuu ja on määritelty Polkka Oyn kanssa tehdyssä palvelusopimuksessa.
- Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä prosessi-indikaattori on raportoitu ei toteutuneena, koska tämä indikaattori edellyttää että kunnalla on jokin pysyvä käytäntö, jolla kunta järjestää tai tukee taloudellisesti kulttuurin osallistumisen kynnystä madaltavaa vertaistoimintaa.
- HYTE-kerrointa on vuonna 2024 kerrytetty 63 400 € Ilomantsiin.

Väestö

Väestön määrä on Ilomantsissa laskusuuntainen. Ilomantsin asukasluku vuoden 2024 lopussa oli 4 381. Vuonna 2024 tulomuuttajia oli 178 ja lähtömuuttajia 144. Lapsiperheitä on Ilomantsissa 20,7 % perheistä. Väestöstä 2,8 % on vuonna 2023 ollut 0-6-vuotiaita, 6 % 7-15-vuotiaita, 3,7 % 16-24-vuotiaita, 41,5 % 25-64-vuotiaita, 24,6 % 65-74-vuotiaita, 15,1 % 75-84-vuotiaita ja 6,4 % 85 vuotta täyttäneitä. Huoltosuhde (demografinen) on kasvanut siten, että kun se vuonna 2021 oli 105,6, vuonna 2022 jo 111,8 ja vuonna 2023 jo 118,0. Huoltosuhde on selkeästi suurempi koko maahan ja Pohjois-Karjalaan verrattuna. Huoltosuhde kuvaa alle 15 vuotiaiden sekä yli 65-vuotiaiden määrää suhteessa muuhun väestöön. Ilomantsissa ulkomaiden kansalaisia vuonna 2023 on ollut 2,6 % väestöstä.

Ilomantsissa kotoutumistyö perustuu maahanmuuttajien kotouttamisohjelmaan. Kunnassa toimii kotoutumisohjaaja maahanmuuttajien ohjausta ja neuvontaa varten. Maahanmuuttajien kotoutumista tukemaan on Ilomantsin kansalaisopistossa järjestetty tarpeeseen perustuvaa suomen kielen alkeiden ja jatkotason opetusta. Ilomantsissa on perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma. Maahanmuuttajille järjestettävän perusopetukseen valmistavan opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tarvittavat valmiudet suomen tai ruotsin kielessä ja

tarpeelliset muut valmiudet esiopetukseen tai perusopetukseen siirtymistä varten sekä edistää oppilaiden tasapainoista kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Opetuksen tavoitteena on lisäksi tukea ja edistää oppilaiden oman äidinkielen hallintaa ja oman kulttuurin tuntemusta.

Varhaiskasvatuksessa kaikki lapset perheineen kohdataan tasa-arvoisesti, ja varhaiskasvatuksen sekä perheiden välille pyritään luomaan luottamuksellinen suhde. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (vasu)-keskusteluissa ja tarpeenmukaan on käytetty tulkkipalveluita. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja järjestää tarpeen mukaan erillistä opetusta ja esimerkiksi kuvatukia käytetään kommunikoinnin tukena. Tarkemmat suunnitelmat, tavoitteet ja toimintatavat kirjataan lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Muun kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvia on tuhatta asukasta kohden Ilomantsissa 43,8. Maahanmuuttajien kotoutumisen tueksi tämän lisäksi on järjestetty keväällä 2024 tapahtuma yhdessä maahanmuuttajien, Suomen Punaisen Ristin Ilomantsin osaston sekä järjestöjen kanssa. Illassa järjestöt pystyivät verkostoitumaan ja maahanmuuttajat pystyivät kohtaamaan matalalla kynnyksellä muuta väestöä sekä löytämään esimerkiksi itselleen mieluisan harrastuksen tai järjestötoiminnan. Yleisesti ottaen tapahtumat ovat matalan kynnyksen tapahtumia, joihin kaikki ovat tervetulleita. Tällaiset tapahtumat toimivat parhaina verkostoitumis- ja tutustumistilaisuuksina. Järjestöt tekevät paikkakunnalla tärkeää työtä kohtaamisten mahdollistamiseksi ja osallisuuden lisäämiseksi.

Kunnan yleinen pienituloisuusaste on vuonna 2023 ollut 19,4 %. Tulos ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuuden prosentteina kaikista alueella asuvista henkilöistä. Pienituloisuuden raja lasketaan joka vuosi uudestaan koko väestön valtakunnallisesta tulojakaumasta. Kaikilla alueilla on käytössä sama pienituloisuusraja. Näin ollen tulos kuvaa sitä, kuinka suuri osa alueen väestöstä on valtakunnallista mittapuuta käyttäen pienituloisia. Täyttä kansaneläkettä saa 65 vuotta täyttäneistä Ilomantsissa vuonna 2024 2,7 % vastaavaan ikäiseen väestöön verrattuna. Tulos on suurempi kuin koko maan (1,6) tai Pohjois-Karjalan (1,8) tulos. Kotona asuvia 75 vuotta täyttäneitä on vuonna 2023 90,7 %. Yksinasuvia 75 vuotta täyttäneistä on vuonna 2023 ollut 46,5 % vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä Ilomantsissa.

Yhden hengen asuntokuntien määrä on lisääntynyt ollen 2023 50,6 % kaikista asuntokunnista. Perustoimeentulotukea saavien kotitalouksien määrä on laskenut vuodesta 2021 (163) -> 2023 (151). Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneita 25-64-vuotiaita on vuonna 2023 1,5 % vastaavan ikäisestä väestöstä, tulos on laskenut vuosien mittaan ja Ilomantsin tulos on matalin verrattuna koko maan sekä Pohjois-Karjalan tuloksiin.

Yleistä asumistukea vuonna 2023 on saanut 5,3 %, kun aiempina vuosina määrä on ollut 4,8 %. Yleistä asumistukea on myönnetty Ilomantsiin vähemmän kuin koko maahan tai Pohjois-Karjalaan keskimäärin. Eläkkeensaajien asumistukea on saanut 12,7 % asuntokunnista, joka on korkein verrattuna koko maahan (7,3), Pohjois-Karjalaan (9,2) tai verrokkikuntiin. Ilomantsin kunta on tukenut lapsiperheitä muun muassa tarjoamalla maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilun ajalle 1.1.2024-31.12.2024. Kokeilua on jatkettu uuden päätöksen mukaisesti vuoden 2025 loppuun asti. Lautakunta seuraa maksuttoman varhaiskasvatuskokeilun vaikutuksia.

Ilomantsissa on kattavasti edullisia harrastus- ja kulttuurimahdollisuuksia. Ilomantsin kansalaisopiston hakeman opetushallituksen opintoseteliavustuksen avulla kurssimaksut ovat kuntalaisille edullisempia tai jopa osa maksuttomia sekä sen lisäksi työttömille työnhakijoille sekä maahanmuuttajille on haettavissa 60 euron arvoinen opintoseteli kurssimaksujen maksamiseen. Kunnassa lapsilla aamu- ja iltapäivätoimintaan on mahdollista saada päätös maksuttomuudesta arvion perusteella. Ilomantsin kunta tarjoaa lukiokoulutusta paikkakunnalla peruskoulun päätyttyä.

Kunnan ohjaus- ja neuvontapalvelut ovat maksuttomia. Kulttuuripalveluissa elokuvateatterissa on edullinen hintataso ja kirjaston käyttö ovat maksuton. Muutenkin useimmat kulttuuritapahtumat ovat maksuttomia tai hyvin edullisia.

Ilomantsin kunta järjestää kimppakyyti- ja asiointikyytipalvelua mahdollistaen sivukyliltä asioinnin kirkonkylällä. Kunta tarjoaa myös monipuoliset liikkumisen mahdollisuudet eri-ikäisille ja eri toimintakykyisille ympäri vuoden. Vapaa-ajan kausikorttiin sekä uimahalliin on käytössä edullisemmat hinnat muun muassa eläkeläisille, työttömille, varusmiehille sekä opiskelijoille. Kunta järjestää peruspalveluiden lisäksi myös teemojen tai juhlakausien mukaisia tapahtumia, jotka ovat pääosin maksuttomia tai joissa on pieni omavastuu.

Koulutus ja työllisyys

Koulutustaso Pohjois-Karjalassa on koulutustasomittaimen mukaan hieman koko maata alhaisempi. Pohjois-Karjalan vuoden 2023 tulos oli 364,3 ja koko maan 396,2. Ilomantsin tulos oli tätä alhaisempi 274,2, mutta on noussut edeltävän vuoden tuloksesta (269,9). Verrokkikunnista Juuassa tulos on Ilomantsin tasoa (278,2), mutta Polvijärven (296,4) tulos on Juukaa ja Ilomantsia parempi. Koulutustasomittain on indikaattori, joka kuvaa väestön koulutustason laskemalla perusasteen jälkeen suoritettua korkeimman koulutuksen keskimääräisen pituuden henkeä kohti.

Väestön koulutustasoa vuonna 2023 tarkasteltaessa koko maan koulutustasoon nähden keskiasteen koulutuksen saaneita ilomantsilaisia 20 vuotta täyttäneitä oli 50,1 %, kun koko maan tulos oli 41,3 %. Keskiasteen koulutuksen saaneiden osalta tulos on Ilomantsissa korkein. Korkeasteen koulutuksen saaneista ilomantsilaisista 20 vuotta täyttäneistä on 17,4 %, kun koko maan tulos on 33,8 %.

Koulutustasomittain

Vuonna 2023 Koulutuksen ulkopuolelle jääneitä 17–24-vuotiaita on Ilomantsissa 5,4 % vastaavan ikäisestä väestöstä. Tulos on korjaantunut vuoden 2022 tuloksesta, joka ollut 7,3 %. Ilomantsissa tulos on myös merkittävästi parempi kuin Juuassa 10,5 % ja Polvijärvelläkin tulos on 6,5 %. Koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen valtakunnallisesti pyritään vaikuttamaan oppivelvollisuuden muutoksella, jossa opiskelijan oppivelvollisuus jatkuu siihen asti, kun opiskelija täyttää 18 vuotta. Perusopetuksen oppilaanohjauksessa ja lukion opinto-ohjauksessa nuoria ohjataan opintojen

aikaisissa valinnoissa sekä jatko-opintoihin hakeutumisessa. Jälkiohjausta on tarjolla lukio-opinnot jo läpäisseille. Toisen asteen opintojen ollessa keskeytymässä nuorelle etsitään uusi opiskelupaikka.

Ikävakioidussa työkyvyttömyysindeksissä viimeisin tulos vuodelta 2022 on Ilomantsissa 158. Indeksä kuvaa työikäisen väestön työkyvyttömyyttä suhteessa koko maan tasoon. Indeksä arvo on sitä suurempi, mitä yleisempää työkyvyttömyys alueella on. Indeksä arvo on koko maassa 100. Verrokkikunnista Juuka on 156,6 tuloksellaan ja Tohmajärvi 127,8 Ilomantsiin suhteutettuna hieman paremmalla tasolla.

Koulutusasteella voi olla vaikutusta kokemukseen työssä jaksamisesta vanhuuseläkeikään saakka, koska 20 vuotta täyttäneistä pohjoiskarjalaisista matalan koulutustason väestöstä 42,8 % uskoo, että todennäköisesti ei jaksä työskennellä vanhuuseläkeikään saakka. Keskitason koulutusasteen käyneistä näin uskoo 31,2 % ja korkean koulutuksen saaneista 20,6 %. Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien 25-64-vuotiaiden määrä on hieman lisääntynyt vastaavan ikäiseen väestöön verrattessa. Vuonna 2023 13,3 % ikäryhmästä sai työkyvyttömyyseläkettä Ilomantsissa. Koko maan tulos vuonna 2023 on ollut 6%, Pohjois-Karjalan 8%. Juuassa tulos on sama kuin Ilomantsissa, Polvijärvellä hieman parempi ollen 10,8 %.

Nuorisotyöttömiksi laskettavia vuonna 2024 oli Ilomantsissa 15,8 % 18-24-vuotiaiden työvoimasta. Koko maassa nuorisotyöttömyys oli 13,2 % ja Pohjois-Karjalassa 17,6 %. Ilomantsi oli niihin verrattuna lähes samassa tilanteessa, mutta verrokkikunnissa tilanne oli heikompi: Juuka 24,5 % ja Polvijärvi 22,1 %. Syrjäytymisriskissä eli ei työssä, ei opiskele, eikä ole varusmiespalvelussa 18–24-vuotiaista ilomantsilaisista on vuonna 2023 ollut jopa 22,4 %. Koko maassa (16,6 %) ja Pohjois-Karjalassa (17,2 %). Tilanne on heikentynyt koko maan, Pohjois-Karjalan ja Ilomantsin osalta. Verrokkikunnissa Juuassa ja Polvijärvellä tulos on korjaantunut vuodesta 2022.

Kunnassa toimii etsivä nuoristyö, jossa tavoitteena on motivoida ja kannustaa nuorta löytämään oma paikkansa opinnoissa, työelämässä ja vapaa-ajalla. Etsivän nuorisotyön ensisijaisena tehtävänä on auttaa 15-29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella ja tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut. Etsivää nuorisotyötä tehdään moniammatillisesti yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Työttömien määrä on Ilomantsissa vuonna 2024 15,8 % työvoimasta. Pitkäaikaistyöttömiä vuonna 2024 oli 29,2 % työttömistä. Pitkäaikaistyöttömyys on vähentynyt pitkällä aikavälillä tarkasteltaessa, ja Ilomantsissa on pienin pitkäaikaistyöttömyysosuus työttömistä.

Työttömät, % työvoimasta

Vaikeasti työllistyviä rakennetyöttömiä on Ilomantsissa vuonna 2024 7,5 %. Vaikeasti työllistyvien ryhmään luetaan pitkäaikaistyöttömät, rinnasteiset pitkäaikaistyöttömät, palveluilta työttömäksi jääneet ja palveluilta palveluille siirtyneet. Kuitenkin edelliseen vuoteen verrattuna on päästy takaisin vuoden 2022 tasolle. Kunnassa toimii työkyvyn tuen tiimi, jossa moniammatillisesti

ohjataan asiakasta työhön ja selvitetään tuen tarpeita ennakoivasti. Ilomantsin kunnassa työttömyyden asioiden hoidossa työtä tehdään moniammatillisessa yhteistyössä. Yhteistyössä toimii muun muassa työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYM), joka on työllisyysalueen, terveydenhuollon, sosiaalitoimen, kunnan ja Kelan yhteinen toimintamalli pitkäaikaistyöttömille työnhakijoille.

Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15 - 64-vuotiaista

Ilomantsin kunnassa oli vuonna 2024 työllisyyskoordinaattori. Kunta tarjosi työkokeilumahdollisuuksia sekä työllisti työnhakijoita palkkatuettuihin työsuhteisiin. Kunnalla on ollut jo pitkään käytössään oma nuorten kesätyömalli, jossa kunta yhdessä paikallisten yrittäjien kanssa järjestää nuorille kahden viikon pituisia kesätyöjaksoja paikkakunnan yrityksiin. Kunnalla oli vuonna 2024 käytössä työllistämisen kuntalaisä, jota yrittäjä on voinut hakea työllistäessään ilomantsilaisen työttömän. Työllisyyskoordinaattori kävi kertomassa vähävaraisten ruoka-aputapahtumissa työllisyysasioista.

Työllisyyden hoidon muutosta valtiolta kuntavetoiseksi on valmisteltu vuodesta 2023 alkaen nimellä TE2024-uudistus. Pohjois-Karjalan kunnat päättivät muodostaa koko maakunnan yhteisen Pohjois-Karjalan työllisyysalueen, jonka vastuukuntana toimii Joensuun kaupunki. Uusi työllisyysalue aloitti toimintansa vuoden 2025 alusta.

Kunta osallistuu TNO- eli Tietoa, neuvontaa ja ohjausta pohjoiskarjalaisten menestykseksi - hankkeeseen, jonka päätoteuttajana on Joensuun kaupunki. Hanke mahdollistaa Luotsi Ilomantsi-toiminnan, jossa Luotsi-palveluneuvoja auttaa kuntalaisia työhön, koulutukseen tai uran suunnitteluun liittyvissä kysymyksissä. Hankkeen tarkoituksena on maakunnan asukkaiden nopea työllistyminen ja kouluttautuminen. Ilomantsissa ovat toteutuneet Business Joensuu Oy:n kattavat palvelut paikallisille yrittäjille tavoitteena olemassa olevien työpaikkojen säilyminen ja uusien syntyminen.

Ilomantsin työvoima vuonna 2024 oli 1605 henkilöä. Työvoima väheni edellisvuodesta 83 henkilöllä. Suurimmat työnantajat olivat Pohjois-Karjalan hyvinvointialue ja Ilomantsin kunta, jotka tarjosivat työpaikan yhteensä 337 henkilölle. Julkisia yhteisöjä edustava Rajavartiosto työllisti 30 henkilöä. Muista kuin julkisista toimialoista isoja työpaikkamääriä tarjosivat teolliset työpaikat ja hoivayritykset, kuten Endomines Oy, Kesla Oy, Arskan Kone, Pohjolan Purkutyö, Attendo Omena Oy ja Kuikanpesä Oy. Muualta Ilomantsiin pendelöi 197 työntekijää. 298 ilomantsilaista kävi töissä kotipaikkakuntansa ulkopuolella.

Ilomantsissa keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä on 62,3 vuotta, joka on koko maata (59,6) ja Pohjois-Karjalaa (60,4) sekä Polvijärveä (59,6) ja Juukaa (61,7) korkeampi.

LAPSET, VARHAISNUORET JA LAPSIPERHEET – Yhteenveto

Kouluterveyskysely toteutetaan valtakunnallisesti joka toinen vuosi. Viimeisin kysely on toteutettu vuonna 2023. Perusopetuksen lisäksi kyselyyn toisen asteen opiskelijat, mutta pienen vastaajamäärän takia kuntakohtaista tuloserittelyä ei saada.

Ilomantsin kunnassa lapsiperheiden hyvinvointia tuetaan lakisääteisten toimien ympärillä. Varhaiskasvatuspalvelut, opetustoimi sekä liikkumisen mahdollistaminen ovat perustehtäviä, joita tukevat muut toimijat ja toimet. Ilomantsin kunta toteuttaa Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen kanssa yhteistyössä säännönmukaisesti lapsiperheiden kohtaamispaikkatoimintana perhekahvilaa kerran viikossa poikkeuksena loma-ajat. Toiminnalla mahdollistetaan perheille vertaistuki ja kohtaamispaikka, jossa on myös jaossa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tietoutta ja ohjausta sekä mahdollisuus halutessaan osallistua ohjattuun toimintaan. Nuorisotoimi järjestää nuorille nuorisotilassa toimintaa kuunnellen nuorien toiveita toteutuksesta vapaan yhteisöllisen oleskelun lisäksi.

Laajassa hyvinvointikertomuksessa vuosille 2021-2025 yhtenä tavoitteena on matala kynnys lapsiperhepalveluihin. Perhekeskustoiminta kattaa kaikki lasten ja nuorten palvelut neuvolasta ja hammashoidosta nuorisotoimeen ja kouluun. Perhekeskustoiminnan periaatteet ovat valtakunnalliset, ja Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella on selkeät rakenteet toiminnan kehittämiseen yhteisten päämäärien saavuttamiseksi. Ilomantsista on edustus näissä maakunnallisissa ryhmissä.

Nuorten vaikuttamistoimielimenä toimii Ilomantsin nuorisovaltuusto Mantsin Nuoret (MaNu), jonka tehtävänä on tuoda esille nuorten tarpeita, järjestää tapahtumia, kilpailuja, retkiä sekä tehdä aloitteita nuoria ja lapsia koskeviin asioihin yhteistyössä nuoriso-ohjaajan kanssa. Nuorisovaltuustosta valitaan edustajat myös maakunnalliseen nuorisovaltuustoon, kunnan hyvinvointilautakuntaan, kuntaympäristölautakuntaan sekä sotiemme perinnetoimikuntaan. MaNu on kokoontunut viisi kertaa vuonna 2024. MaNu oli järjestämässä nuorille retken Tahkolle. MaNu otti myös kantaa suunnitelmavaiheessa kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan vuosille 2025-2028 nostaen hyviä huomioita myös lasten ja nuorten hyvinvoinnin nykytilanteesta.

Ilomantsin kunnassa on aktiivisesti toimiva hyvinvointilautakunnan alainen monialainen lapsi- ja perhetyöryhmä Mopsi, joka kokosi ja laati lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tukemaan lapsien, nuorten sekä perheiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä.

Mopsin toimiessa ehkäisevän päihdetyön sekä perhekeskustoiminnan ja opiskeluhuollon ohjausryhmänä näitä näkökulmia huomioidaan toiminnassa. Mopsin kokoonkutsujana toimii lukion rehtori ja työryhmään kuuluu ammattilaisia Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen lapsi- ja perhepalveluiden ennaltaehkäisevistä palveluista, lastensuojelusta ja opiskeluhuollosta sekä edustajat työllisyysalueelta, luterilaisesta seurakunnasta ja ortodoksisesta kappeliseurakunnasta, kouluista, varhaiskasvatuksesta sekä muista kunnan toiminnoista.

Mopsin toiminta pohjautuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, ennaltaehkäisyyn nopeaan reagointiin esiin nousseisiin ilmiöihin. Mopsissa vuoden aikana lapsia, nuoria ja perheitä koskevia

teemoja on ollut sähkötupakan käyttö sekä sen ennaltaehkäisy, älylaitteisiin käytetty aika, vanhempien tuki sekä yhteistyön kehittäminen koulun sekä kodin välillä.

Vuonna 2024 perhekahvilassa on ollut tietoutta perheille niin neuvolapalveluista, lapsiperhepalveluista kuin myös järjestöillä oli mahdollisuus vierailla kohtaamispaikassa. Perhekahvilalla järjestettiin yhteistyössä Perheperustaisen kuntoutuksen kehittämiskeskus Perpen kanssa lapsiperheille toimintakerta, jossa on tarjottu aisti- ja rentoutuskeinoja sekä tietoutta ja ohjausta yli- ja aliviritteisen lapsen ohjaukseen sekä keinoja haasteellisiin arjen tilanteisiin.

Perhekahvilassa on mahdollisuus aina vapaaseen leikkiin leluin ja pelein, mutta myös teema-askarteluihin on mahdollisuus. Toiminnassa on nostettu esille erilaisia teemoja, kuten kierrättäminen, jota perheet pääsivät harjoittelemaan leikin keinoin. Valtakunnallisia teemoja toiminnassa on ollut vanhustenviikko, liikenneturvallisuusviikko, kehitysvammaisten ihmisten viikko sekä lapsen oikeuksien viikko.

Lasten ja perheiden suun terveyden edistämistä on painotettu hammashuollon vierailun yhteydessä sekä liikkumisen edistämistä on lisätty liikunnallisilla kerroilla liikuntahallilla ja leikkipuistossa. Perheille on mahdollistettu vuosittainen valokuvausstudio perhekahvilalla. Yhteisöllisyyttä tarkasteltiin yhdessä sosionomiopiskelijan toteuttamalla yhteisöllisyysaskartelulla ja kirjastovierailu toi perhekahvilaan satuhetken.

Perhekahvilan toimintaa on kehitetty saatujen palautteiden pohjalta vastaamaan perheiden tarpeita. Perhekahvilaa on kehitetty myös maakunnalliseen kohtaamispaikkaverkostoon osallistumalla ja saaden ideoita toteutukseen kuin myös viety muille tiedoksi meidän toimintamallia ja edistymistä. Toiminnan kehittämisestä on saatu myös maakunnallista tunnustusta vuonna 2024.

Uutena kokeiluna lapsiperheille on vuonna 2024 ollut elokuvateatteri KinoMantsissa toteutettu Vauvakino, joka toteutettiin lapsiperheille edeltävästi teetetyn sähköisen kyselyn pohjalta. Vauvakinon tarkoituksena oli tarjota lapsiperheiden vanhemmille elokuvahetki lapsien kanssa ja lapsille kulttuurikokemus elokuvateatterissa. Tila oli suunniteltu valaistuksien, äänentoiston sekä liikkumismahdollisuuksien mukaan tukemaan lasten elokuvakokemuksen mielekkyyttä.

Lasten liikkumisen edistämiseksi liikunta- ja nuorisotoimi on järjestänyt erilaisia tapahtumia, kuten peuhupore-vesileikki toteutus seitsemän vuotta täyttäneille uimataitoisille allaspelein sekä vesileikein. Tämän lisäksi on toteutunut lasten lauantai uimahallilla erilaisin kuukausiteemaisin kampanjoin motivoi tutustumaan veteen ja uimisen taitoon. Uimahallilla on järjestetty-myös nuorten uimataidottomien uintiryhmä, monen tasoista uintiohjausta sekä naperouintia koulu-uintien lisäksi. Erilaisia matalan kynnyksen höntsä-liikuntaryhmiä lapsille on tarjottuna tukemaan liikkumisen mahdollisuuksia ryhmässä. Kouluikäisille on ollut kertaluontoisena ohjauksena keväällä myös kuntosaliohjaus.

Lapsiperheille toimintaa on ollut myös muun muassa koko kansan piknik-päivä, jossa järjestettiin nallejen etsintäratoja sekä ohjattua liikunnallista toimintaa. Loma-ajolle on ollut tarjolla erilaisia aktiviteetteja, kuten pomppulinna-tapahtuma sekä koko perheen parkour-tapahtuma pururadalla, nuorten kaupunkisotapeli, pakohuonepeli, paintball, laskettelu sekä nuorten toivomaa lanit-tietokonepelien yhteydessä järjestettyä yhteisötoimintaa.

Ohjattu toiminta tukee osallisuuden lisäämistä, yhteisöllisyyttä, yksinäisyyden vähentämistä, liikunnan lisäämistä, päihteettömyyttä, sekä näiden keinoin ylipainon vähenemistä ja terveydentilan kohenemistä. Ohjattu ja järjestetty toiminta on aina päihteetöntä- sekä kiusaamisvapaata toimintaa. Osassa järjestetyistä retkistä kunnan tukemaan osuuteen on yhdistetty esimerkiksi buffetlounaan tarjoaminen tukemaan terveellisen ravitsemuksen toteutumista reissun aikana. Osa tarjotuista tapahtumista ei ole toteutunut vähäisen osallistujamäärän vuoksi, kuitenkin nuoria kuullen tapahtumia on järjestetty ja tarjottu.

Kerholaisille on järjestettynä niin keväinen mäenlaskutapahtuma kuin myös koko kerhojen pikkujouludisco erilaisin liikunnallisin tempuradoin sekä leikein eri toimijoiden kanssa yhteistyössä. Lapsille toimintaa on järjestetty nuorisotoimen toteuttamana aamu- ja iltapäiväkerhon ryhmälle liikuntahallin laavulla toteutetulla toiminnan retkipäivällä, jossa hyvinvointiteema nousi esille ”mitalijahtina” toteutetun pelin keinoin, jossa on etsitty hyviä sekä huonoja asioita, kuten herkuja, unta, perhettä, kavereita sekä leikkimistä, pelaamista, yksinäisyyttä sekä kiusaamista ja näitä teemoja on käsitelty sen jälkeen yhdessä keskustellen.

Nuorisolle teemalauantaisin on ollut vapaata yhteiseloä, leivontaa sekä pikkujouluteemaa. Myös nuorisotyön viikolla on nuorisotilassa ollut avoimet ovet sekä kuntapäittäjiä on kutsuttu tutustumaan nuorisotilan toimintaan. Paikalliseen Kuutamolla tapahtumaan nuorisotoimi on järjestänyt avoimet ovet sekä tarjoilua, kirjastolla on ollut lapsiperheille toimintaa Matka maailman ympäri-teemalla ja torille nuorille on järjestetty energiajuomien haittojen ympärille infoa.

Nuorisotilassa on ollut seksuaaliterveys-, liikunta-, uni- ja ravitsemusteemaisia iltoja kävijöille. Teemojen ympärillä on ollut niin materiaalia jaettavana kuin myös vapaata keskustelua ja teemapelejä. Lapsiperheille on järjestettynä kesäajan ohjelmaa ohjattuna eri liikunnallisin, kädentaitojen sekä ruoanlaiton mukaisissa teemoissa. Erilaisia tempauksia liikunnan innostamisen pariin on järjestetty lapsille ja nuorille matalalla kynnyksellä.

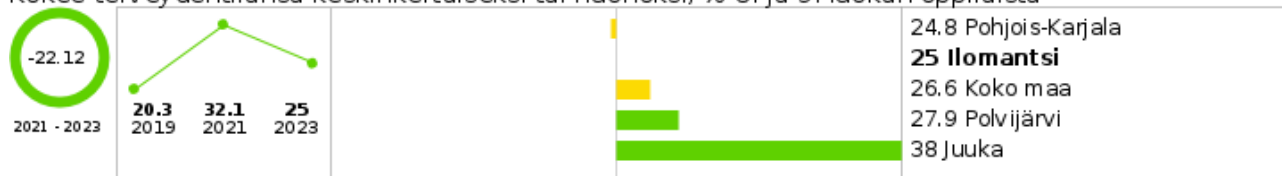
Ilomantsissa nuoriso-ohjaajan lisäksi nuorisotyötä ovat tehneet seurakunnat, Ilomantsin 4H-yhdistys sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Ilomantsin paikallisyhdistys ry (MLL).

Kunnan hankittiin uusia leikkikenttävälineitä vuoden 2024 lopussa, jotka asennetaan kesän 2025 aikana kunnan leikkikentille. Kehitysehdotuksia kerättiin kuntalaisilta keskuspuiston leikkikentällä toteutuneen kaikenikäisten kesäpiknikin aikaan elokuussa 2024.

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi

Ilomantsilaisten kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisten oppilaiden kokemus terveydentilasta on parantunut vuodesta 2021. Pohjois-Karjalan tasolla tarkasteltaessa ensimmäisen ja toisen vuoden ammattikoululaisten sekä lukiolaisten terveydentilan kokemus on parantunut tai pysynyt entisellä tasolla.

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Hyvinvointialueen järjestämät opiskeluhoillon palvelut toimivat Iloantissa koulun tiloissa. Terveystoiminnan avoimelle vastaanotolle opiskelijat pystyivät hakeutumaan aikaa varaamatta keskustelemaan mieltä askarruttavista asioista. Sekä terveystoiminnan että koulukuraattorin työmenetelminä käytössä ovat olleet muun muassa Lapset puheeksi -keskustelu sekä IPC-menetelmäohjaus (masennusoireilun ehkäisyyn ja hoitoon suunniteltu menetelmä). Koululla on toteutunut jokaista oppilasta kohden kolme HYVIS-tuntia, jossa on käsitelty tunnetaitoja, minäkuva sekä omia vahvuuksia. Koulussa vuoden teemana on ollut Voi hyvin, joka on kattanut tietoa terveellisen ruoan, liikunnan, hygienian, unen, energiajuomien, läsnäolotaitojen, ihmissuhde- ja vuorovaikutustaitojen, mielenhyvinvoinnin, omien vahvuuksien, turvallisen ympäristön ja ympäristöstä lähtevän hyvinvoinnin perusasioita.

Ahdistuneisuus on vähentynyt Iloanttilaisilla kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisilla. Vuonna 2023 12 % on vastannut kokevansa kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Tulos on vähentynyt vuosien ajan, vuonna 2019 ollen vielä 15,2 %. Juuassa tulos on vuonna 2023 25,4 % ja Polvijärvellä 21,7 %. Pohjois-Karjalassa 20,9 % ja koko maassa 21,4 %.

Peruskoulussa neljäs- ja viidesluokkalaisista 3,3 % on kertonut vuonna 2023 osallistuneen muiden oppilaiden kiusaamiseen vähintään kerran viikossa. Tulos on selkeästi korkeampi kuin koko maan (2,8) tai Pohjois-Karjalan (1,9). Iloanttilaisista kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista kuntakohtaista tulosta ei ole, mutta Pohjois-Karjalan tasolla 3,5 % ja koko maan tasolla 3,8. Ensimmäisen ja toisen vuoden lukioikäiset Pohjois-Karjalassa 1,1 % verran ja ammattikouluikäisissä 2,4 % verran.

Koulukiusaamista on kokenut neljännen ja viidennen luokan ilomanttilaisista oppilaista 4,9 %, kun taas Pohjois-Karjalassa 6,8 % ja koko maassa jopa 8,6 %. Pohjois-Karjalan tasolla tarkasteltaessa kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista 7,4 % ja koko maan tasolla 7,9 %. Ensimmäisen ja toisen vuoden lukioikäiset Pohjois-Karjalassa 1,5 % verran ja ammattikouluikäisissä 3,7. Pohjois-Karjalan tasolla koulukiusaamisen loppumisesta tai vähenemisestä on tuloksia nähtävillä vain kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista. 42,5 % kokee, että koulukiusaaminen on loppunut tai vähentynyt kun kiusaamisesta on kertonut lukukauden aikana jollekin koulun aikuiselle.

Iloantsin perusopetuksen Voi hyvin-teemavuoden mukaisesti kiusaaminen on ollut muun muassa voimamies Mika Törrön vierailussa yhtenä teemana päihteiden sekä yksinäisyyden lisäksi. Kiusaamiseen puututaan koulun arjessa KiVa-koulun kiusaamisen vastaisella toimenpideohjelmalla, jonka tavoitteena on kiusaamisen ehkäiseminen, tehokas kiusaamiseen puuttuminen sekä jatkuva seuranta mahdollisissa kiusaamistilanteissa. Koulussa toimii Verso-menetelmä ristiriitojen ratkaisemiseen. Versotoiminnassa oppilaat saa ohjatusti ongelmanratkaisutaitoja sekä ihmissuhdetaitoja. MiniVerso toimintaa on käynnistetty vuoden 2024 lopulla myös varhaiskasvatuksessa.

Usein yksinäisyyttä kokevia ilomantsilaisista neljännen ja viidennen luokan oppilaista on 4,9 % ja kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista jopa 14,8 %. Pohjois-Karjalan tasolla tarkasteltaessa ammattikouluikäisissä 11,2 % ja lukioikäisissä 15,8 %.

Ilomantsilaisista neljäs- ja viidesluokkalaisista kukaan ei koe, että hänellä ei olisi vähintään yhtä kaveria. Kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista 22,2 % on kokenut vuonna 2023 ettei ole yhtään läheistä ystävää. Lukioikäisissä Pohjois-Karjalassa 8,9 % ja ammattikouluikäisissä 6,7 %.

Ilomantsin peruskoulussa yksinäisyyden vähenemiseksi ja kaveritaitojen kehittämiseksi on niin yhteisöllisten taitojen ja toimintojen kuin myös kummitoiminnan, ja esimerkiksi koululaisten Irlannin matkan sekä irlantilaisien vierailun avulla käsitelty erilaisia ihmisten kohtaamisia.

Positiivinen pedagogiikka on osa jokapäiväistä arkea peruskoulussa. Myös UNICEF-kävely peruskoulussa toteutui yhdessä huoltajien kanssa. Hyvinvointipäivissä vuoden aikana on kulkenut yksinäisyys teema toiminnallisina teemoina käsitellen kaveriporukassa yksinäisyyden kokemista sekä yksinäisyyttä, sen vaikutuksia ja ennaltaehkäisyä. Myös henkistä jaksamista, tervettä parisuhdetta sekä mielen hyvinvointia vahvistavia tekijöitä on koulun monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa ollut teemana.

Varhaiskasvatuksessa on toteutunut leikki- ja leikkikoulut, joiden avulla jaetaan lapsia leikkeihin sekä vaihdellen leikkikavereita. MiniVerso-koulutus on toteutunut vuonna 2024 ja aikuisilla on opettu toimintamalli jota harjoitellaan. Positiivista pedagogiikkaa kannustetaan käyttämään arjessa aktiivisesti. Erilaiset teemat koulussa tukevat myös arjen taitoja, kuten oppilaiden vierailu ikäihmisten luona, ystävänpäiväkortti- ja joulukorttiaskartelut, joulukalenteriteema, jossa näkyi kiltteys ja erilaiset pulmatehtävät, sekä yhteisöllisyyden lisäämisellä ala- ja yläkoulun yhteisillä välituntiohjelmilla.

Vaara-kirjastot ovat mukana Nuoret aikuiset keskelle kenttää-hankkeessa, jonka tavoitteena on lisätä nuorten aikuisten lukutaitoa ja -intoa sekä päivittää nuorten aikuisten palvelukokemusta modernimmaksi. Lukiossa aktiivinen opiskelijakuntatoiminta toteuttaa opiskelijoiden kesken mukavaa yhteistä tekemistä. Opiskelijakunta on järjestänyt erilaisia teemaviikkojen tai -päivien tempauksia, ykkösten illan koulun alettua sekä pikkujoulun.

Kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisten ylipaino on vähentynyt ollen Ilomantsissa vuonna 2023 27,1 %, mutta Pohjois-Karjalaan (20,6) ja koko maan (17,4) tulokseen verraten Ilomantsissa ylipaino on vielä merkittävä. Vaikka indikaattoreihin on poimittu yläasteikäisten ylipaino, sitä esiintyy kaikenikäisillä. Pohjois-Karjalan tasolla tarkasteltaessa ensimmäisen ja toisen vuoden lukiolaisissa opiskelijoista ylipainoa on enemmän Pohjois-Karjalassa (20,1 %) kuin koko maassa (17,1 %). Ammattikouluikäisissä ylipainoa on lähes yhtä paljon kuin koko maassa keskimäärin tällä kohderyhmällä. Pohjois-Karjalassa ylipainoa ammattikouluikäisillä on lähes ilomantsilaisten yläasteikäisten verran (26,4 %), koko maassa 26,9 %.

Ylipaino otetaan terveydenhoitajan vuosittaisissa terveystarkastuksissa puheeksi terveystarkastusten yhteydessä ja ylipainoon Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella on käytössä lasten ja nuorten lihavuuden ja ylipainon hoitopolku, joka turvaa kaikille yhtäläisen ohjauksen ja palvelun. Kouluterveydenhoitaja tekee tiheästi ohjauksia, tukee perheen voimavaroja huomioiden, ja lapsella ja nuorella on mahdollisuus hoitopolun mukaisesti saada fysioterapeutin sekä ravitsemusterapeutin ohjausta.

Lasten ja nuorten harrastustoimintaa on tukenut kerhohanke, joka on mahdollistanut monipuolista harrastusmahdollisuutta matalalla kynnyksellä. Myös hankkeen puolesta kerhokyyditystä tarjottiin, mutta siihen ei ollut riittävästi käyttäjiä.

Nuorisotilassa on ollut terveellisiä välipalatarjottavia, kuten kausihedelmiä. Nuorisotoimi sekä seurakunnat tarjoavat satunnaisesti eri yhteistyötahojen kanssa aamupalaa sekä välipalaa nuorille kouluilla tarkoituksena terveellisen aamiaisen sekä aamupalan syömisen tärkeyden ohjaaminen sekä nuorten kohtaaminen matalalla kynnyksellä. Kerhohankkeen kerhojen lisäksi toimintaa lapsille ja nuorille on kansalaisopiston kurssitarjonnassa on teatteriopetusta, joka on tavoitteellisesti etenevää taidekasvatusta. Kansalaisopiston kurssit on tarkoitettu aikuisille, mutta tarjontaan kuuluu myös kursseja, joille voi osallistua aikuinen-lapsi yhdessä.

Ilomantsilaisten nuorten liikunta-aktiivisuus on vähäistä, mutta vuodesta 2021 tilanne on paranemaan päin. Ilomantsissa kahdeksas ja yhdeksäsluokkalaisista 25,9 % harrastaa kouluterveyskyselyn 2023 tuloksen mukaan korkeintaan tunnin viikossa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajallaan ja pohjoiskarjalaisista lukiolaisista ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoista 29,1 ja ammattikouluikäisistä 10,7 %. Vuonna 2021 tulos on ollut ilomantsilaisille kahdeksas ja yhdeksäsluokkalaisilla jopa 49 %. Vuoden 2023 tulos on kuitenkin parempi koko maahan (27 %) tai Pohjois-Karjalaan verraten (28,7 %).

Liikkumiseen ja siihen innostumiseen tuetaan monin eri keinoin. Varhaiskasvatuksessa liikkumista edistetään säännöllisten liikuntasalivuoroin, sekä virikeperjantain jossa joka kolmas perjantai liikuntatoimi käy ohjaamassa lapsia sekä antaa käytännön neuvoja varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Näitä vinkkejä varhaiskasvatuksen henkilöstö on hyödyntänyt arjessa. Varhaiskasvatuksessa toteutuu kuukausittain retkiä, oman ryhmän toteuttamana lähiympäristössä. Ulkoilussa isompien lasten kanssa on toteutunut ohjattua liikkumista, ja pienten lasten kanssa on aktivoitu lapsia liikkumaan monipuolisesti ja havainnoimalla lasten aloitteita.

Koulussa järjestetään liikunnallisia välitunteja ohjatusti sekä tarjoten erilaisia välituntivälineitä. Viides- ja kahdeksaluokille on toteutettu vuosittaiset MOVE-mittaukset, jotka ohjaavat niin koulun toimintaa kuin myös kunnan kokonaiskuvan kannalta lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden sekä fyysisen toimintakyvyn tilannetta. MOVE-mittauksen tulokset ovat virheellisen raportointierheen vuoksi jäänyt kahdeksaluokkalaisten kohdalla vuoteen 2022, viidesluokkalaisilla viimeisimmät raportoidut tulokset ovat onnistuneesti vuodelta 2024, mutta testit on vuosittain molemmilla ryhmillä toteutuneet, ja lapset ja nuoret saavat henkilökohtaisen palautteensa harjoitteista.

Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

Säännölliseen kouluruokailuun osallistuminen on vähentynyt vuosien mittaan. Jopa 32,7 % kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista ilomantsilaisista ei syö koululounasta päivittäin. Koululounasta syö harvempi ilomantsilainen kuin Pohjois-Karjalassa. Myös aamupalan syöminen arkaamuisin on vähäistä. Neljäs- ja viidesluokkalaisista 44,3 % vastaa vuonna 2023 kouluterveyskyselyssä, että ei syö aamupalaa joka arkaamu. Kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista jopa 59,3 %. Ilomantsissa aamupalan syömättä jättäminen on yleisempää kuin Pohjois-Karjalassa (41,7 %) tai koko maassa (42,1 %). Pohjoiskarjalaisista ensimmäisen ja toisen vuoden lukiolaisista 36,2 % ja ammattikouluikäisistä ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoista 47,3 % ei syö aamupalaa joka arkaamu.

Ei syö aamupalaa joka arkaamu, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Ei syö aamupalaa joka arkaamu, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Ravitsemus- ja ruokailutottumuksien kehittämiseksi Ilomantsin kunta on liittynyt mukaan syksyllä 2024 Tervettä kasvua-ruokakasvatushankkeen Itä-Suomen yliopiston, sekä Pohjois-Karjalan kansanterveydenkeskuksen ohjaamana. Hankkeella on tarkoituksena tukea lasten ja nuorten kanssa työskenteleviä tarjoten kohdennettua ohjausta, neuvontaa sekä koulutusta ammattilaisille. Ohjausryhmänä tälle toimii monialainen lapsi- ja perhetyöryhmä Mopsi.

Hanke toteutti alkukartoituksena nykytilanne-kyselyn varhaiskasvatuksen työntekijöiden sekä peruskoulussa oppilashuoltoryhmien kanssa. Kyselyn tuloksista ilmeni, että lasten ja nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset kaipaavat koulutusta, ruokakasvatusvastaavaa sekä hyvinvointisuunnitelmasta ruokakasvatuksen osalta tietoa. Varhaiskasvatus toivoo kehittämiskohteeksi näiden lisäksi luonnon ja luonnonantimien hyödyntämiseen keinoja. Alakoulun opiskeluhoituryhmä kokee myös luonnon ja lähiympäristön hyödyntämisen kaipaavan kehittämistä, samoin eri tilojen hyödyntämisen. Yläkoululla kehittämiskohteeksi nousi eri ruokiin tutustuminen sekä oppilaiden osallistaminen.

Koulut kokevat, että kasvisruokaa tulisi lisätä ja myös välipala-asiaa kehittää. Salaatin tarjoaminen komponenttisalaatein, ruokapalveluiden yhteistyöpalaverit ja erityistilanteiden käytäntöjen sopiminen koettiin tärkeäksi.

Onnistumisina koettiin varhaiskasvatuksessa ruokalistaan tutustumiset, yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelman yhteydessä käyty keskustelu lapsen ruokailutottumuksista sekä esimerkkiruokailut, ruokailutilanteiden toimivuus ja ruoan arvostaminen. Lautasmallia käytetään ja lapset voivat vaikuttaa ruoan määrän annosteluun.

Alakoulussa koetaan toimivana lautasmalli, ruokailukäytännöt, ruokalistaan tutustumisen sekä itsenäisen annostelun onnistumisen. Myös huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö ja henkilöstön sitoutuminen ja esimerkkiruokailu koetaan onnistumisena. Yläkoululaisilla näiden asioiden lisäksi myös kalusteet ja ruokailulinjasto koetaan toimivana ja myös yhteistyö terveydenhoitajan tai erityisopettajan kanssa ravitsemukseen liittyvissä asioissa koetaan onnistuneeksi. Ruokakasvatushankkeen pohjalta on nostettu varhaiskasvatuksessa keskusteluun maistamisen merkitys ja turvallinen ja positiivinen ruokailukulttuuri.

Huolta herättävää päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista vuonna 2023 on ollut 13 % lla kahdeksannen ja yhdeksännen luokan ilomantsilaisista oppilaista. Pohjois-Karjalan alueen vastaava tulos on 7,2 %. Tulos huolta herättävästä päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden käytöstä tai rahapelaamisesta perustuu neljään osioon: 1) Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavukkeita, 2) Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, 3) Kokeillut vähintään kaksi kertaa kannabista, 4) Pelaa rahapelejä viikoittain. Tarkastelussa ovat vastaajat, joilla toteutuu vähintään kaksi edellä mainituista.

Tupakkatuotteiden sekä sähkötupakoiden yleisyys jo nuoremmissa väestössä on lisääntynyt. Pohjois-Karjalassa neljäs- ja viidesluokkalaisista vuonna 2021 3,9 % on kokeillut vähintään kerran jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta ja vuonna 2023 tulos on ollut jo 6,2 %. Ilomantsissa vastaava tulos vuonna 2023 oli jo 10,0 %. Kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista ilomantsilaisista 27,8 % on vastannut käyttäneensä päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, ja taas kun erikseen sähkötupakan käytöstä päivittäin on tarkasteltu, ilomantsilaisista kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista 24,1 % kertoo käyttävän päivittäin sähkötupakkaa.

Vuoden 2023 kouluterveyskyselyssä jopa 15,1 % vastaa kokeilleensa laittomia huumeita ainakin kerran ilomantsilaisista kahdeksannen ja yhdeksännen luokan oppilaista. Lukiolaisista ensimmäisen ja toisen vuoden pohjoiskarjalaisista opiskelijoista 9,2 % ja ammattikouluikäisistä ensimmäisen ja toisen vuoden pohjoiskarjalaisista opiskelijoista 9,7 %. Jopa puolet (50,1 %) pohjoiskarjalaisista kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista kokee huumeiden hankkimisen omalla paikkakunnalla helppona, koko maassa 52,6 %, Ilomantsissa vastaava tulos on 38,9 %. Reilu puolet pohjoiskarjalaisista lukiolaisista (55,9 %) sekä ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista (53,5 %) kokee omalla paikkakunnalla huumeiden hankkimisen helppona.

Ilomantsin peruskoulussa toteutetaan yhteisesti määriteltyjä ehkäisevän päihdetyön käytäntöjä ja perusopetuksessa on myös oppilaiden tupakoinnin, tupakkatuotteiden ja päihteiden käytön huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

ehkäisemisen ja käyttöön puuttumisen suunnitelma. Ennaltaehkäisevästi työtä tehdään myös kampanjoiden ja tapahtumien muodossa. Vuonna 2024 ehkäisevän päihdetyön teemaviikolla käsiteltiin koulussa nikotiinituotteiden-, alkoholin sekä energijuomien haittoja oppilaiden kanssa toiminnallisilla rasteilla. Toiminta oli ikätasoisista ja tätä oli tarjolla alakoululaisista lukiolaisiin.

Päihteiden käytön ehkäisemiseksi Ilojoen kunnan hyvinvointikoordinaattori on mukana maakunnallisessa ehkäisevän päihdetyön koordinoinnin verkostossa, jossa kehitetään maakunnallisesti yhteisiä toimia päihteiden käytön ennaltaehkäisyyn. Ehkäisevän päihdetyön kehittämistä edistetään maakunnallisen verkoston lisäksi tarjontatyöryhmässä. Verkostoissa kartoitetaan uusia ja tulevia ilmiöitä, jaetaan tietoa ja aineistoa asioiden käsittelyyn sekä edistetään näiden asioiden käyttöönottoa ja tiedottamista. Verkostotyötä tukee eri järjestöt ja toimijat sekä tarjontatyöryhmässä myös eri kaupunkit, poliisi sekä aluehallintovirasto ovat edustettuna. Ilojoessa sosiaalisen median viestintäkanavien lisäksi muun muassa oppilaiden vanhemmille on välitetty Wilman kautta tietoa uusien nikotiinituotteiden etävanhempainillasta, sekä hakematta paras-kampanjan mukaista viestiä nuorten päihteiden käytön seuraamisesta kotona.

Päihteiden käytön puheeksiottoa koululla toteutetaan opiskeluhoitojen toimijoiden ja koulun väen kanssa yhteistyössä. Ilojoessa myös ehkäisevän päihdetyön puheeksiottoa eri palveluissa, toiminnoissa sekä toteutuksissa on otettu esille kuten esimerkiksi moniammatillisesti kunnan työntekijöille, Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen työntekijöille, sekä seurakunnille "Tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön lopettamisen tuki koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa" infoa monialaisen lapsi- ja perhetyöryhmän kautta.

Energijuomien käyttö on noussut kunnassa haasteeksi lasten ja nuorten keskuudessa, ja asiasta on keskusteltu niin urheiluseurojen sekä lasten ja nuorten kerhotoimijoiden kokoontumisissa. Myös kerhohankkeen ehdoissa energijuomien käytön ehkäiseminen on nostettu esille. Kerho-ohjaajille on tarjottu tukea energijuomien haitoista keskusteluun lasten ja nuorten kanssa ja heille on välitetty nikotiinin ja päihdeettömän lasten ja nuorten seuratoiminnan infoja työn tueksi. Päihdeettömyys ja terveellisten elämäntapojen edistäminen on edellytys kerho- ja harrastustoimintaan ja siitä ohjaajat saavat myös kirjalliset ohjeet. Kerho-opissa on ohjeet myös kiusaamistilanteisiin.

Terveystieteiden teettämässä terveystarkastuksissa on toteutunut Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen ennaltaehkäisevän päihdetyön hoitoketju. Terveystietä kartoittaa viidennestä luokasta lähtien päihdekartoitusta, jossa selvitetään tupakan, alkoholin ja huumausaineiden käyttö sekä raha- ja digipelaaminen sekä se, onko oppilas kokeillut päihteitä tai onko päihteitä tarjottu. Tilannekohtaisen arvion mukaan kartoitusta on tehty myös alemmilla luokka-asteilla. Kysymyksiin saadut vastaukset ohjaavat hoitoketjun mukaiseen toimintaan.

Koululla toteutetaan päihteiden käytön puheeksiottoa opiskeluhoitojen toimijoiden ja koulun väen kanssa yhteistyössä. Nuorisotoimissa päihteiden käyttö, ennaltaehkäisy sekä niiden puheeksiotto kuuluu nuorten kanssa käytävään arkipäiväiseen keskusteluun. Keskusteluissa nousevat kokeilut päihteistä eivät johda tuomitsevaan kasvatustoimintaan.

Oppilaiden vanhemmille on välitetty tietoa niin etävanhempainillasta nikotiinituotteiden osalta, kuin myös tietoa eri toimijoiden tiedotteista ja tapahtumista lisäten vanhempien tietoutta ja tukea lasten ja nuorten terveyden edistämiseksi.

Myös kauppojen ja nuorten yleisesti käyttämien paikkojen läheisyyteen jaettiin Hakematta paras-kampanjamateriaalia alkoholin välttämisestä muistuttaen ja koulu- ja nuorisotiloihin Hei Lopeta-kampanjamateriaalia nikotiinista. Ammattilaisille jaettiin ympäri vuoden tietoon erinäisiä koulutusmahdollisuuksia ehkäisevän päihdetyön osalta.

Aikuisväestö

Aikuisväestön nykytilasta tutkimustulokset raportoidaan pääosin Pohjois-Karjalan tasolla, koska paikkakunnan vastauksia ei ole raportointiin riittävästi. Aikuisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tutkimustiedot ovat pääosin Terveystietokeskuksen ja hyvinvoinninlaitoksen teettämän Terve Suomi-tutkimuksen tuloksia, joka toteutetaan kahden vuoden välein, viimeisimmät raportoidut tutkimustulokset ovat vuodelta 2022.

Aikuisväestön hyvinvointi

Pohjois-Karjalan alueella terveytensä keskitasoisiksi tai sitä huonommaksi kokevia 20–64-vuotiaita on vuonna 2022 ollut 34,6 % ja 65 vuotta täyttäneistä 51,2 %. Tuloksiin ei ole verrannollisia aiempia tuloksia. Pohjois-Karjalassa terveysliikuntasuosituksen mukaan vuonna 2022 liian vähän liikkuvia on yli puolet (50,4 %) 20–64-vuotiaasta väestöstä ja viidesosa (22,2 %) ilmoittaa nukkuvansa riittämättömästi. 65 vuotta täyttäneillä liian vähän liikkuvien osuus on suurempi (Pohjois-Karjala 64,1 %) ja riittämättömästi nukkuvia vähemmän (Pohjois-Karjala 10,7 %). Ilomantsin väestölle tehty ennuste vuoteen 2030 on, että 65 vuotta täyttäneitä on 50,3 % väestöstä.

Ilomantsin kansalaisopisto, kirjasto ja Jyväskylän ikääntyvien yliopisto on järjestänyt kahdeksan eri teemaista luentoa kirjastolla aiheista, joilla edistää omaa hyvinvointia, sydänperäisistä sairauksista, terveellisestä syömisestä sekä itsetunnosta. Tämän lisäksi uutena Ilomantsin kunta järjesti viisi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tietoiskuiltaa yleisimmistä syömistä, diabeteksestä sekä sen omahoidosta, mielenhyvinvoinnista, itsehoitolääkkeistä, niiden riskeistä ja hyödyistä, aliravitsemuksesta, sen arvioinnista ja hoidosta sekä sydänterveydestä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tietoiskuiltujen teemat olivat kuntalaisten tarpeista ja toiveista nostettuja.

Kuntalaisten tietoisuutta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä on lisätty tiedotuslehden sekä kunnan kotisivujen avulla. Kuntalaisille on järjestetty kaksi erilaista piknik-tapahtumaa tarkoituksena mahdollistaa matala kynnys kertoa tarpeista ja toiveista kunnan kehittämiseksi. Piknikeissä on ollut niin senioreille suunnattua liikunnallista tuokiota kuin myös lapsiperheille liikunnallista tempurataa sekä nallejen etsintärataa koko väelle.

Kuntalaisille järjestettiin kolme hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kampanjapäivää, jossa tarjottiin kolme ilmaista uimahallin käyttöpäivää, tietoa terveellisestä ravitsemuksesta sekä tarjottiin terveellistä välipalaa.

Keväällä kunta järjesti Pokalin kanssa testauspäivän kuntalaisille. Vuoden lopussa Mehtimäki -hanke, Ilomantsin sydänyhdistys, Ilomantsin eläkeliitto sekä Ilomantsin kunta järjestivät Terveys- ja hyvinvointimittauspäivän, jossa kuntalaiset saivat maksutta käydä testaamassa tasapainon, puristusvoiman sekä kehonkoostumuksen saaden myös yksilöpalautteen ja pientä ohjausta hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Aikuisväestön liikkumisen edistämiseksi on järjestetty liikkumiseen motivoivia kampanjoita, kuten hiihtäen helmikuu, mäenlasku maaliskuu, vesiliikuntakampanja uimahallilla. Aikuisille on myös ohjauksia ryhmissä eri ikäryhmille niin kansalaisopiston kuin liikuntatoimenkin järjestämänä. Matalan kynnyksen liikuntaryhmä käynnistyi vuonna 2024, mutta osallistujia ei tullut riittävästi koko kauden toteutukseen. Erilaisia muutaman kerran toteutuksia oli muun muassa kesätreenit, toiminnalliset ulkotreenit, ystävänpäivän vesijumput, tunnelmauinti vuoden lopussa uimahallilla sekä Pikku Pogostan laturetki. Uutena kokeiluna oli tänä vuonna myös aikuisten toiminnallisen kesätreenin yhteydessä lapsiparkki-toiminta.

Uimahallilla järjestettiin kolme kampanjapäivää, joina päivinä oli tarjolla terveellistä välipalaa, tietoa oman hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä, mahdollisuus antaa matalalla kynnyksellä palautetta kuntaan, sekä käydä maksuttomasti uimassa uimahallissa. Kuntalaisille järjestettiin myös kesäajalla somehaaste, jolla haastettiin kuntalaiset kokeilemaan kunnan eri liikkumispaikkoja ja tiloja.

Laajan hyvinvointikertomuksen yhtenä painopistealueena on hyvinvoiva ja osallistuva ikäihminen. Laajan hyvinvointisuunnitelman tavoitteena on ikäihmisten kuuleminen omissa asioissaan, osallistava budjetointi, monipuoliset osallistumismahdollisuudet, kotona asuvien yli 75-vuotiaiden tavoitemäärä vähintään 92 % ja asiointiliikenteen järjestäminen.

Ilomantsin kunnassa toimii kuntalain mukainen vanhus- ja vammaisneuvosto. Neuvoston tarkoituksena on lisätä asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Neuvoston jäseniä edustaa myös muissa toimielimissä, kuten kuntaympäristö- ja hyvinvointilautakunnassa, sekä hyvinvointialueen vammaisneuvostossa sekä hyvinvointialueen vanhusneuvostossa. Ilomantsin vanhus- ja vammaisneuvosto on kokoontunut neljä kertaa vuonna 2024.

Tammikuussa jäsenvaihdoksena vanhus- ja vammaisneuvostoon liittyi ortodoksisen kappeliseurakunnan edustajaksi pappi ja huhtikuussa mukaan liittyi asiantuntijan roolissa hyvinvointikoordinaattori. Vuonna 2024 vanhus- ja vammaisneuvosto suunnitteli sekä toteutti vanhustenviikolla maksuttoman Järven tarina -elokuvakokemuksen kahvituksineen elokuvateatteri KinoMantsissa sekä tuki joulupuuro- ja joululaulutapahtumaa joulukuussa. Kehitysvammaisten ihmisten oikeuksien viikolle neuvosto suunnitteli ja toteutti konsertin sekä glögitarjoilun Ilomantsin kunnan joulunavauksen kanssa solistina Pekka Varonen. Vanhustenviikon tapahtumassa kerättiin myös suullisesti sekä kirjallisesti nimettömästi toiveita ja tarpeita neuvostolle.

Vanhus- ja vammaisneuvosto sai myös esittelyn Pohjois-Karjalan hyvinvointialue Siun soten ikäneuvolan järjestämästä Finger-elintapaohjelmasta, jonka toteutuksessa kunta on ollut yhteistyökumppani. Elintapaohjelman tarkoituksena oli tukea muistisairauksien riskien pienentämistä ryhmämuotoisen ohjauksen mukaisesti. Ryhmä on toteutettu yli 65 vuotiaille.

Kirjasto oli mukana ikäihmisille suunnatun viriketuokion järjestämisessä Pihlajatie kerhohuoneella tarkoituksena tukea/ylläpitää ihmisten henkistä vireyttä ja terveyttä sekä sosiaalisia suhteita. Katri Vala Kulttuurikeskuksen kanssa yhteistyössä kirjasto ja kansalaisopisto ovat järjestäneet kirjallisuusillan. Kirjasto on järjestänyt eri toimijoiden kanssa yhteistyössä Runon ja suven päivää. Vuonna 2024 kirjastolla oli kaksi aikuisille suunnattua kirjailijavierailua: Auli Leskinen ja Asko Jaakonaho.

Kansalaisopiston kurssitarjonnassa on ollut ikäihmisille tarjolla muunmuassa tietotekniikka-, terveysvoimistelu-, tuolijumppa-, ikäihmisten kuntosaliryhmäohjausta- vesijumppaa sekä musiikkikursseja. Tietotekniikkakursseilla opiskellaan kansalaisten tarvitsemia digitaitoja: tietokoneen, tabletin ja älypuhelimien käyttöä sekä näiden kautta tarjottavia palveluja. Tavoitteena on, että eläkeläiset ovat aktiivisia tietoyhteiskunnan jäseniä ja he oppivat käyttämään sähköisiä palveluja.

Senioreiden liikuntaryhmät painottuvat eläkeläisten kuntojumppaan ja terveysliikuntaan. Tavoitteena on kannustaa osallistujia aktiiviseen lihaskunnan ylläpitämiseen ja tukea heidän toimintakykyään. Ryhmiä on toteutettu muunmuassa hoitokodeissa, joissa ikäihmiset asuvat. Mielenterveyskuntoutujien ryhmässä on opiskeltu tietotekniikkataitoja kurssilaisten omien tarpeiden mukaan. Ilomantsin kunnassa on asioimisen tueksi kirkonkylän ympäristöön kimpapakyyti- sekä kylien asiointiliikenne-palvelut.

Ikäihmisille on kansalaisopistotarjonnan lisäksi ollut erilaisia tapahtumia kuten Senioripiknik kesällä. Ikäihmisten tarpeita ja toiveita on kuultu, toiminnallista ryhmä- ja yksilömuotoista ohjausta liikkumisen parissa on ollut tarjolla, kuten senioripuiston ulkokuntoilulaitteiden käytön ohjausta ja neuvontaa.

Kansalaisopiston kurssitarjonta tukee tasavertaista ja yhdenvertaista mahdollisuutta harrastaa ja oppia uusia asioita. Opintoseteliavustus on yksi kunnan ja kansalaisopiston keino kuntalaisten hyvinvoinnin tukemiseen. Ilomantsin kunnassa yksi toimenpide on harrastus- ja virkistystoimintaan panostaminen niin, että jokaisella kuntalaisella olisi mahdollisuus edulliseen tai ilmaiseen harrastukseen. Vuonna 2024 avustuksen turvin on tarjottu monipuolinen kurssivalikoima myös taajaman ulkopuolella. Taajaman ulkopuolelle olevia kursseja on ollut muunmuassa digi-kurssi, erilaisia käsitöitä, teatteria sekä etätoteutuksena jooga. Myös kuntojumppa oli sivukylälle harrastusvalikoimassa, mutta osallistujia ei ollut riittävästi kurssin toteutumiseksi.

Erityisryhmille suunnattujen kurssien sisällöissä on otettu huomioon osallistujien iästä ja erityistarpeista johtuvat oppimisen vaatimukset rauhallisempaan ja kevyempään toimintaan. Opintoseteliavustuksella on voitu alentaa kurssimaksuja, tarjota maksuttomia kursseja sekä myöntää 60 € arvoinen opintoseteli kurssimaksujen maksuun työttömälle työnhakijalle ja maahanmuuttajalle.

Ylipainon seuranta ja arviointi on yksi terveydentilan seurannan mittari. Ylipaino heikentää elämänlaatua ja lisää riskiä eri sairauksille. Lihavien osuus (BMI yli 30 kg/m²) 20-64-vuotiaissa pohjoiskarjalaisissa on 24,4 % ja 65 vuotta täyttäneissä pohjoiskarjalaisissa 22,4 %. Aikuisille Ilomantsin kunnassa on vuonna 2024 alkanut Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen kanssa yhteistyössä liikuntaneuvontaa, jossa otetaan puheeksi myös terveelliset ravitsemustottumukset

ja muut hyvinvointiin mahdollisesti vaikuttavat tekijät. Liikkumisen edistäminen sekä terveellisen ravitsemuksen edistäminen ovat ylipainon ennaltaehkäisyn tärkeitä tekijöitä.

Päivittäin tupakka- tai nikotiinituotteita käyttäviä 20–64-vuotiaita on vuonna 2022 ollut Pohjois-Karjalassa 11,8 %, tämä on koko maan tulosta hieman alhaisempi (16,1 %). 20–64-vuotiaista 30,4 % käyttää alkoholia liikaa Pohjois-Karjalan tasolla tarkasteltaessa. Rahapelaamista vähintään kerran viikossa vuonna 2022 vuoden aikana on ollut 23,7 %, koko maassa hieman vähäisempää 21,8 %.

Pohjois-Karjalassa 65 vuotta täyttäneillä alkoholia liikaa käyttävien osuus on vähäisempi (28,5 %), mutta rahapelaaminen on yleisempää (27,3 %). Jokaista ilomantsilaista 18 vuotta täyttäneitä kohti 100 % alkoholina alkoholijuomia on myyty sotkanetin julkaisun mukaan 8,4 litraa vuonna 2023.

Päihteiden käytön ennaltaehkäisyä on edistetty viemällä useisiin eri ikäisille suunnattuihin tapahtumiin tietoutta matalalla kynnyksellä. Kunnassa syksyllä 2024 toteutetuissa tietoiskuilloissa on noussut esille myös päihteiden vaikutus eri sairauksiin ja hyvinvointiin. Kunnan kesätoritapahtumassa kuntalaisille jaettiin oman hyvinvoinnin seurantalomakkeita, joissa mukana oli myös oman päihteiden käytön pohdintakohta herättämään ajatuksia oman päihteiden käytön määrästä.

KAIKKI IKÄRYHMÄT- Yhteenveto

Yleinen terveys-, hyvinvointi- ja turvallisuus Ilomantsissa

Ilomantsin kunnan vuosittainen arjen turvallisuuteen suuntautuva turvallisuusilta on toteutunut yhteistyössä rajavartiolaitoksen, poliisin, pelastuslaitoksen sekä puolustusvoimien kanssa.

Kansalaisopistojen valtakunnallista kansalaistaitoviikkoa on vietetty syyskuussa 2024. Teemaviikolla on nostettu esille hyvien kansalaistaitojen merkitystä, kuten taitoja jotka edistävät koulutukseen pääsyä, opinnoissa suoriutumista, työllistymistä sekä työssä ja arjessa pärjäämistä. Kansalaistaitoihin sisältyy perustaitojen eli tekstitaitojen, numerotaitojen ja digitaitojen lisäksi myös vuorovaikutustaidot, kestävyystaidot, oppimisen taidot ja hyvinvointiosaaminen. Ilomantsin kansalaisopistolla kansalaistaitokursseja olivat muun muassa suomen kielen kurssit, neulonnan ja ompelun alkeet, älypuhelin- ja digikurssit sekä entisöinti- ja verhoilukurssit.

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä vuonna 2023 olivat 243,5 kpl / 10 000 vastaavan ikäistä kohden. Vuosien 2020-2023 välillä Ilomantsin tulos on ollut laskusuuntainen. Kaatumisen ehkäisemiseksi jaossa on ollut Pohjois-Karjalan kansanterveyden keskuksen Kaatumiset+ -tarkistuslistauksia eri kaatumisten vaaratekijöistä, joihin jokainen voi itse toiminnallaan vaikuttaa. Teema on kulkenut myös eri tapahtumissa mukana keskusteluissa ja esimerkiksi Ikäihminen mitä sinulle kuuluu -tapahtumassa keväällä Pohjois-Karjalan kansanterveyskeskus osallistui teeman mukaisesti päivään tuoden viestiä ikäihmisille kaatumisen riskeistä.

Kaatumiseen yhdistyy moni tekijä, jotka voivat olla osatekijöitä kaatumisriskin lisääntymiseen. Kaatumisriskin lisääntymisestä on kampanjoitu sosiaalisessa mediassa, mutta myös tapahtumissa

keskustellen sekä kirjallisesti tietoa jakaen. Kaatumisen ehkäisyä on tarkasteltu monessa tapahtumateeman yhteydessä. Oman terveyden huolehtiminen on nostettu esille terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi ja alkoholin riskeistä on tiedotettu useissa tapahtumissa jaettavissa materiaaleissa ja keskusteluissa. Kaatumisriskin lisääntyminen on monen tekijän summa, ja useat asiat huomioiden kaatumisriski pienenee. Järjestöille on jaettu ”vie vanhus ulos” kampanjasta tietoa kampanjaan osallistuaan.

Poliisin tietoon tulleiden liikenneturvallisuuden vaarantamisten sekä liikenneturvallisuuden rikosten määrä sekä poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset ovat lisääntyneet vuodesta 2022-2023. Poliisin tietoon tulleet kaikki huumausainerikokset ovat nousseet Ilomantsin osalta tilastoihin, ja vuonna 2023 on raportoitu 1,1 tapausta 1 000 asukasta kohden. Poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset sekä rattijuopumustapaukset ovat vähentyneet vuodesta 2022 vuoteen 2023.

Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta

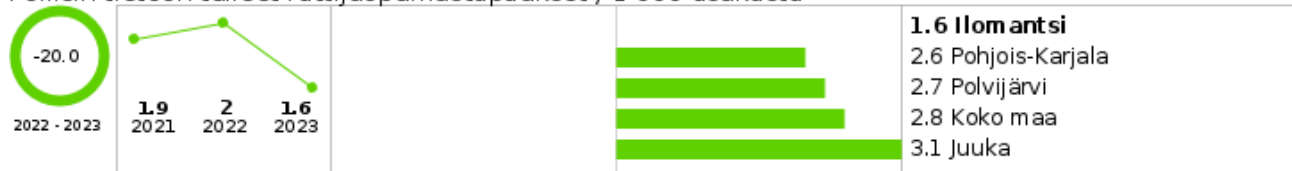
Poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset / 1 000 asukasta

Poliisin tietoon tulleet liikenneturvallisuuden vaarantamiset ja liikenneturvallisuuden rikokset / 1 000 asukasta

Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1 000 asukasta

Ilomantsin kunnassa on toteutettu aktiivisesti liikenneturvallisuustyötä liikenneturvallisuusryhmässä, jossa ELY, liikenneturva, poliisi, pelastuslaitos, konsultti sekä kunnan eri toimijat toimivat yhteistyössä. Liikenneturvallisuutta on suunniteltu liikenneturvan materiaalien ja kampanjoiden pohjalta tiedottamalla sekä toteuttamalla tarvittavia liikennejärjestelyitä.

Liikenneturvallisuus kuuluu monella tavalla hyvinvoinnin, terveellisuuden sekä turvallisuuden edistämiseen. Kunnassa peruspalveluiden lisäksi liikenneturvallisuutta edistetään toiminnan seurannalla arjessa, sekä myös nopealla puuttumisella havaittuihin epäkohtiin esimerkiksi liikennekasvatuksen osalta.

Koululla on toteutettu koulun aloituksen yhteydessä liikenteen ohjausta ja huoltajia on ohjeistettu lasten kouluun kuljetuksissa pitkin kouluvuotta. Poliisi ja liikenneturva toteuttivat koululla mopotilaisuuden ja liikenneturva eri toimijoiden kanssa jalkautui Ilomantsin kesätoritapahtumaan. Nuorisotoimessa mopoilu- ja ajotaidoista keskustellaan nuorten kanssa päivittäisissä keskusteluissa ja annetaan tarvittaessa liikennekasvatusta keskusteluiden yhteydessä. Muun muassa ajoreiteistä ja puistoalueella ajamisesta ajoneuvoilla on keskustelua vuoden aikana ollut sekä puhelinten ja älylaitteiden käytöstä liikenteessä. Toteutetuilla retkillä liikenneturvallisuus on osa ohjausta ja keskustelua ja liikenneturvallisuus on toiminnassa huomioituna. Nuorisotilojen yhteydessä oleva pysäköinti oikeaoppisesti on myös kävijöiden kanssa keskustelussa usein.

Tekninen toimi on toteuttanut liikenneturvallisuutta edistäviä toimia, muun muassa lisännyt liikennemerkkejä ja huoltanut katuvalaistuksia. Ilomantsin kunnan sosiaalisen median kanaviin on jaettu Liikenneturvallisuustoimija -hankkeen sekä liikenneturvan materiaalia kuntalaisten liikenneturvallisuuden sekä tietoisuuden edistämiseksi erityisesti valtakunnallisella liikenneturvallisuusviikolla. Ilomantsin matalan kynnyksen kohtaamispaikka Perhekahvilassa lapsille sekä perheille on ollut liikenneturvan värityskuvia sekä askartelujuttuja teeman ympärillä ja näiden yhteydessä on ollut jaossa liikenneturvan aineistoa esimerkiksi turvaistuinten käytöstä. Neuvolaan on myös tarjottu liikenneturvallisuusmateriaalia.

Liikenneturvallisuustyöryhmä toteutti syksyllä Heijastinpuukampanjan kunnan keskustassa sekä päiväkotia Vunukan ja Pogostan koulun läheisyydessä. Heijastinpuukampanja nostettiin myös sosiaalisessa mediassa esille, ja liikenneturvallisuustoimijan tarjoamien heijastimien lisäksi kunta tarjosi kampanjaan 200 heijastinta. Heijastinten käytön muistuttelua on tehty myös syksyisessä Kuutamolla-tapahtumassa, jossa kunta-aiheisen tietovisan palkinnoksi kaikki vastaajat saivat heijastimen ja kaikkii kysymyksiin oikein vastanneet heijastinliivin tai taskulampun. Heijastimia on käytetty nyt myös kunnan muissa pienissä palkitsemisissa aktiivisesti.

Liikenneturvallisuuden edistäminen on ollut myös erinäisissä tapahtumissa esillä. ”Ikäkuljettajan itsearviointioppaat” ja ”sairaudet, lääkkeet ja toimintakyky liikenteessä-oppaat” ovat olleet ikäihmisille suunnatuissa tapahtumissa mukana ja niistä on herännyt hyvää keskustelua.

Laajan hyvinvointikertomuksen vuosille 2021-2024 yksi tavoitteista on liikkuva ja harrastava kuntalainen. Liikuntatoimi, kansalaisopisto, kirjasto sekä kunnassa toimivat järjestöt ja muut toimijat tarjosivat kuntalaisille monipuolisesti harrastusmahdollisuuksia ja erilaisia tapahtumia.

Ilomantsin kunnanhallituksen nimeämän tapahtumatoimikunnan toteuttamilla kesätoreilla toteutui vuonna 2024 torikauden avajaisissa Yhdistykset yhdessä -teemapäivä sekä Hyvinvointi- ja terveys -teemapäivä, joista jälkimmäinen yhteistyössä Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen yksiköiden kanssa. Ohjelmassa oli muun muassa digitukea kuntalaisille, Pohjois-Karjalan Liikunta ry Pokalin toimintojen esittelyä ja Ilomantsin apteekin lääkeneuvontaa. Lomalaisten teemapäivässä katujuna-ajelu oli ilmaista. Koko kansan toripäivässä oli lapsille suunnattu karuselli ja Posetiivari Alfred. Myynnissä oli erilaisia herkkuja, ja paikalla oli rapsuteltavina myös Tmi TasSulle

sospedkoirat. Heinäkuun helteillä toteutui esiintyjien päivä, jossa lavalle pääsivät kaikki halukkaat näyttämään omia taitojaan sekä toiveiden pohjalta toteutunut Bingo-kierros. Heinäkuun lopussa kesätoritapahtumassa teemana oli liikenne. Tässä päivässä mukana olivat Liikenneturva, Ilomantsin rajavartioasema sekä Riveria. Päivässä oli muun muassa akselinsa ympäri menevä auto sekä pelastuslaitoksen sekä poliisin kalustoa. Kunnan toiminnot esiteltiin ensi kerran teemapäivänä kesätorilla, jossa kuultiin kuntalaisia, esiteltiin kunnan palveluita sekä kuntaa työnantajana.

Villiruokafestivaalien ja Karhufestivaalien aikana toripäivät toteutuivat maalaistoreina, ja kauden päätteeksi kylätoripäivä järjestettiin Möhkössä. Kunta tuki kylätoripäivässä lapsille järjestettyä liikunnallista seikkailurataa. Kesätoreilla oli tarjolla tanssia, esiintyjä sekä karaokea oli koko kansalle.

Vuonna 2024 kunnassa asennettiin liikuntahallilla sijaitsevaan kuntosaliin iltalämpöpumput ja Senioripuiston / Koirapuiston huvimajaa kunnostettiin yhteistyössä Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen toimintakeskuksen väen kanssa. Tämän lisäksi muun muassa keskustan liikenneympyrän istutuksia sekä torialueen ilmettä kohennettiin viihtyisämmäksi. Vuoden lopussa valmistui koirapuisto, joka on omatoimikäyttöinen luonnontilainen koirapuisto. Puistossa koirat ovat omistajien valvonnassa ja vastuulla. Kunnanviraston eteen hankittiin veteraanikuuseen jouluvalot valaisemaan joulunaikaa torialueen yhteisöllisen kuusen lisäksi.

Kulttuurihyvinvointi

Hyvinvointilautakunta jakaa vuosittain saamiensa ehdotusten perusteella Kalevalan juhluvuoden rahastosta palkintoja kansalaistoiminnoissa, kulttuurissa ja / tai urheilussa ansioituneille henkilöille tai ryhmille. Myös kansallista tai kansainvälistä menestystä saaneita urheilijoita palkitaan ehdotusten tai hakemusten perusteella. Hyvinvointilautakunta on jakanut vuonna 2024 sivistystoimen järjestöavustuksia 17 yhdistykselle tai toimintaryhmälle.

Vuoden 2024 keväällä Piirolan pihan toimintamalli on muuttunut siten, että kansalaisopiston kudonta ja muu käsityötoiminta jatkuu, mutta näyttelytoiminnasta on huolehtinut Ilomantsin Kädentaitajat ry kunnan tuella. Piirolan pihassa on tila myös Ilomantsin Matkailuyhdistykselle, ja osa tiloista on kaikkien yhdistysten käytettävissä maksutta.

Kansalaisopistossa toteutui 3 686 opetustunnin tuntimäärä vuoden 2024 aikana. Tästä 87 tuntia oli suomen kielen opetusta, johon ilmoittautunut 21 opiskelijaa. Ohjatun kurssitoiminnan lisäksi Ilomantsin kunnassa on runsaasti retkeily- ja ulkoliikuntapaikkoja.

Kunnassa järjestöille on toteutunut järjestöilta yhteistyönä eri toimijoiden kanssa. Järjestöillässä oli muun muassa Kuhina-hanke kertomassa järjestötyöllistämisen mahdollisuuksista. Vuosittaiset järjestöavustukset ovat olleet haettavana keväällä ja tämän lisäksi järjestöille on tarjottu KANTO2-hankkeen tiimoilta ohjausta ja neuvontaa rahoituskavavista ja hankemahdollisuuksista. KUHINA-hankkeen järjestötyöllistämisestä on jaettu tietoa järjestöille sekä lähellä.fi-palvelusta tukemaan järjestöjen tiedottamista ja näkyvyyttä. Kunnassa ensimmäinen kesätoripäivä oli suunnattu yhdistyksille ja heidän toimintojensa esittelylle. Ajankohtaisista asioista järjestöille kunta tiedotti

sähköpostin sekä sosiaalisen median kanavien avulla. Ilomantsi on mukana Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan yhteisessä Kulttuuri itää -hankkeessa.

Kirjaston vuoteen on kuulunut normaalin lainauspalvelutoiminnan lisäksi erilaisia tapahtumia, koululais- ja varhaiskasvatusryhmien vierailuja käsitellen kirjastoon tutustumista sekä tiedonhaun opetusta, satuhetkien pitämistä ja näyttelyihin liittyviä järjestelyjä. Kirjastolla jatkuivat avoimet Ikääntyvien yliopiston verkkoluentojen lisäksi ja lukupiiritoiminta. Kirjasto osallistui viriketuokioiden pitämiseen ikäihmisille kerran kuukaudessa Pihlajatie kerhohuoneella. Keväällä 2024 kirjasto liittyi valtakunnalliseen E-kirjastoon. E-aineistojen käyttö ja lainaus ovat jatkaneet kasvuaan. Uutena palveluna on otettu käyttöön myös elokuvien suoratoistopalvelu Cineast. Kirjaston kokonaislainaus laski hieman, isompi muutos oli kirjastoauton lainoissa. Fyysiset käynnit, verkkokäynnit, lainaajien määrä ja omatoimiasiakkaiden määrä kasvoivat.

Kirjaston vuosi 2024 lukuina:

Kokonaislainaus: 50 075 muutos: -2.78 % (sisältäen kirjastoauton lainat 6676; muutos: -17.75 %)

Fyysiset käynnit: 26 319 (muutos: 1.73 %)

Verkkokäynnit: 32 386 (muutos: 3.63 %)

Lainaajia: 1198 (muutos: 2.57 %)

Omatoimiasiakkaita: 543: muutos 18.27 % (omatoimiasiakkaat pääsevät kirjastoon joka päivä klo 07-21)

Kino Mantsin vuosi 2024 lukuina:

Elokuvaesitysten määrä (95 esitystä)

Elokuvin kävijöiden määrä (3588 kävijää) sekä keskimääräinen luku yhtä näytöstä kohden (38 katsojaa)

Kino Mantsin vuosi oli hyvin samankaltainen kuin edellinen vuosi. Katsojamäärät ovat nyt liki samalla tasolla kuin ennen koronaa vuonna 2020.

Osallisuuskatsaus

Kuntalain 22 §:ssä säädetään kunnan asukkaiden ja palvelujen käyttäjien oikeudesta osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää monin tavoin tarjoamalla asukkaille ja palvelujen käyttäjille mahdollisuuksia osallistua esimerkiksi keskustelu- ja kuulemistilaisuuksiin ja kunnan talouden suunnitteluun. Tärkeää on myös asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen toiminnan tukeminen.

Ilomantsin kunta asetti vuoden 2024 talousarvioonsa tavoitteen yhden investoinnin toteuttamisesta osallistavan budjetoinnin määrärahalla ja varasi talousarvionsa investointiosaan tähän tarkoitukseen 15 000 €. Vuoden 2023 leikkipuiston kehittämisen jatkumoksi kuntalaisten tarpeita kartoitettiin kahden eri piknik-teemaisen puistotapahtuman yhteydessä, ja leikkikenttien kehittäminen vapaa-ajan liikkumisen tukemiseksi esitettiin edelleen tarpeellisenä. Piknik-tapahtumissa kuntalaiset saivat myös esittää tarpeita ja toiveita juuri leikkipuistovälineistöstä, jotka huomioitiin hankinnoissa ja määräraha käytettiin kaikkien neljän leikkikentän leikkivälineiden päivittämiseen, keskittäen kuitenkin eniten käytössä olevaan keskuspuiston leikkikenttään.

Kunnanhallituksen avustusmäärärahoista puolestaan on tuettu elinvoimaa edistäviä tapahtumia joko rahallisesti ja /tai tarjoamalla tapahtumien järjestäjille kunnan tiloja käyttöön. Kunta oli kumppanina useissa isoissa tapahtumissa, kuten Pogostan Hiihdossa, Karhufestivaalissa, Villiruokafestivaalissa ja Kuutamolla -tapahtumassa. Ilomantsin kunta maksoi kylätoimikuntien investointi- ja toiminta-avustusta 19 kylätoimikunnalle yhteensä 30 000 euroa.

Kunta on toteuttanut viestintää kunnan kotisivuilla ja vuosittain ilmeistyvässä Ilomantsin tiedotuslehdessä sekä käyttämillään sosiaalisen median kanavilla, facebookissa ja Instagramissa. Näiden lisäksi Pohjois-Karjalan tapahtumakalenterissa tiedotetaan tapahtumista. Paikallislehdellä on iso rooli kunnan tapahtumien sekä asioiden tiedottamisessa. Kunta oli ensimmäistä kertaa koko toimialojen edustuksella yhtenä toripäivänä kuulemassa kuntalaisia, selvittämässä heidän tarpeitaan sekä antamassa tietoa ja neuvontaa kunnan eri palveluista.

Kansalaisopiston toiminnasta on tiedotettu opiston kotisivuilla, facebookissa ja Instagramissa sekä vuosittain ilmestyvässä kurssiohjelmassa (Ilomantsin tiedotuslehti), joka on jaettu kaikkiin ilomantsilaisiin talouksiin. Kansalaisopisto on pyytänyt kurssipalautetta sähköisesti anonyymisti sekä sen myötä myös kurssitoiveita sekä niiden kehittämiseksi systemaattisesti kaikilta kurssille ilmoittautuneilta. Tämän lisäksi palautetta voi antaa kevätnäyttelyiden yhteydessä. Kansalaisopisto tiedottaa ja tekee hakevaa toimintaa kohderyhmien tavoittamiseksi myös muun muassa sydänyhdistyksen, eläkeläisjärjestöjen, mielenterveysyhdistyksen, kyläyhdistysten, hoivakotien, liikuntatoimen, kirjaston ja kunnan työllisyyskoordinaattorin kanssa.

Ilomantsin kunnan tapahtumatoimikunnalla on keskeinen rooli kunnan ja yhteistyökumppaneiden tapahtumien järjestämisessä. Kunnan järjestämässä vuosittaisessa järjestöillä tapahtumatoimikunta suunnitteli järjestöjen kanssa tulevan kesän järjestöille suunnattua kestopäivää muun ohjelman ohella. Monipuolinen kesätorien ohjelma keräsi hyvin yleisöä tapahtumiin. Kesätorikauden päättävä kiertävä kylätori järjestettiin viime syksynä kolmannen kerran, tapahtumapaikkana Möhkön kyläalue. Kuutamolla -tapahtuman järjestämisvastuun muutoksien myötä tapahtumatoimikunta kutsui koolle tapahtuman järjestelyistä kiinnostuneet. Viime syksyn Kuutamolla -tapahtumassa kunnan edustus on ollut matalan kynnyksen keinoin tavattavana ja kuntalaisten kanssa keskustelemassa ajankohtaisista asioista. Tapahtumatoimikunta kutsui järjestöt, seurakunnat, kylät ja muut paikallistoimijat toteuttamaan kaikille avoimen tapahtuman Ilomantsin kunnan 150-vuotisjuhlavuonna 2025 kunnan järjestämien tapahtumien lisäksi ja valitsi vuoden 2024 lopuksi kaikki 11 toimintasuunnitelmansa esittänyttä tapahtumajärjestäjäksi.

Kunnan vaikuttamistoimielimet ovat lakisääteisiä toimielimiä, jotka Ilomantsissa ovat nuorisovaltuusto sekä vanhus- ja vammaisneuvosto. Nämä vaikuttamistoimielimet ovat keino vahvistaa ja varmistaa kuntalaisten osallisuus- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Toimielimet osallistuvat päätöksentekoon aloitteilla ja lausunnoilla, ja niiden edustajille voidaan hallintosäännön määräyksen nojalla antaa puhe- ja läsnäolo-oikeus toimielinten kokouksissa. Vaikuttamistoimielimillä on edustus hyvinvointilautakunnassa, kuntaympäristölautakunnassa sekä nuorisovaltuustolla Sotien 1939-1945 Ilomantsin perinnetoimikunnassa. Ilomantsin kunnan hyvinvointilautakulla on 2000 €:n osallistavan budjetin määräraha ikäihmisille. Määrärahan käyttämisestä päättää vanhus- ja vammaisneuvosto.

Kunnan hyvinvointikoordinaattori on luonut toimintamallin jalkautua kuntalaisten pariin eri tapahtumien sekä kutsuttujen kerhojen osalta. Yhteistyötä on tehty eri toimijoiden kanssa.

Tarkoituksena on ollut madaltaa kuntalaisten mahdollisuuksia antaa palautetta. Kuntastrategian mukaisesti toimintamallin tavoitteena on, että kuntalaisilla on hyvä olla ja elää kunnassamme.

Koululaisten ja opiskelijoiden osallisuutta toteutettiin oppilas- ja opiskelijakuntien kautta. Myös Ilomantsin kansalaisopistossa toimi opiskelijakunta. Talousarvion palveluiden järjestämiseksi asetetun 70 % tyytyväisten asiakkaiden tavoitemäärän mukaisesti vuoden 2024 asiointiliikennekyselyn kokonaistulos on ollut tyytyväisten asiakkaiden määrää arvioitaessa 81,93 %

Kuntalaisilla on erilaisia tapoja osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Kunnan asukkaalla on oikeus tehdä kunnalle aloitteita sen toimintaa koskevissa asioissa ja palautetta voi antaa myös kunnan nettisivujen palautelomakkeen kautta. Kunnan 150-vuotisjuhlavuoden yhteydessä kunnan brändiä uudistettiin sekä kunnan kotisivut uudistuivat. Kunnan kotisivuja koekäyttivät sekä palautetta antoivat kuntalainen, lukion opiskelija, kunnan työntekijä, kunnanvaltuutettu, yrittäjä, päiväkotilapsen vanhempi, yhteistyökumppani sekä ulkopaikkakuntalainen.

Useimmissa kunnan tapahtumissa oli anonyymien palautteen antomahdollisuus kirjallisesti, mutta myös suullisen palautteen antamisesta kerrottiin tapahtumien ja esittelyiden alussa. Pyrkimyksenä oli luoda tila, jossa palautetta uskallettiin antaa - pienikin palaute voi vaikuttaa toimintojen kehittämiseen.

Osallisuutta edistettiin eri tapahtumien, kuten kansalaisopiston somejoulukalenterin kautta toteutetun joulukorttikampanjan avulla, jossa kuntalaiset saivat tehdä joulukortteja ja toimittaa ne keräyspisteille. Hyvinvointikoordinaattori toimitti kortit sovittuihin ikäihmisten yksiköihin ja ikäihmisiä tapaaville toimijoille tuomaan joulumieltä. Joulunavauksen yhteydessä kunta järjesti yhteisöllisen joulukuusen koristelun. Kuusi koristeltiin eri palveluyksiköiden työntekijöiden sekä asukkaiden tekemillä koristeilla paikallisen yrityksen tuella.

Lapsiperheille suunniteltu Vauvakino-tapahtuma suunniteltiin kuntalaisille suunnatun sähköisen kyselyn perusteella, ja vastaajat saivat vaikuttaa toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Perhekeskuksen kohtaamispaikka Perhekahvilan toimintaa kehitettiin toteuttaen sähköinen kysely keväällä 2024. Kyselyssä kerättiin tietoa ja tarpeita toiminnasta, toiveista sekä kehittämistarpeista. Myös kasvokkain palautetta toiminnasta on kerätty pitkin toimintakautta. Toimintaa kehitettiin näiden pohjalta, ja syyskaudelle 2024 toimintaan luotiin toimintaohjeet.

Nuorisotoimi on järjestänyt vuonna 2024 kaksi kyselyä, toinen on nuorisotilassa toiveiden tynnyri sekä toinen sähköinen kysely. Kyselyissä kartoitetaan nuorten toiveita tapahtumista, nuorisotilassa tapahtuvasta toimintoja tai tarvikkeita tai vierailijoita. Kyselyssä kartoitetaan myös nuorten tarpeita nuorisotilan käytöstä, ajankohdasta, kellonajoista sekä tarpeista muutoksien suhteen. Tämän lisäksi on toteutettu somekyselyitä pienistä asioista päättämiseen. Sähköiset ja somekyselyt ovat olleet paremmin tavoitettavia. MaNu on toteuttanut vuoden 2024 aikana yhden sähköisen kyselyn kartoittaen kiinnostusta retkiin.

Varhaiskasvatuksessa vuonna 2024 toteutui vanhemmille järjestetty toimintakauden sähköinen kysely keväällä 2024 sekä kysely maksuttomasta varhaiskasvatuksesta syksyllä 2024. Lasten perheille on järjestetty yhteinen tapahtuma päiväkodin, Ilomantsin Marttojen, Tornatorin ja

liikuntatoimen kanssa. Viskareiden kevätjuhliin vanhemmat on kutsuttu ja vasu-keskustelut ovat vanhempia osallistavia.

Vuonna 2024 koulun leikkivälineisiin saatiin toiveita koulun väeltä, ja niiden hankinta toteutettiin teknisessä toimessa sen mukaisesti. Koirapuiston suunnitteluvaiheessa kuultiin harrastajia.

Vuonna 2024 aikana laadittu Laaja hyvinvointikertomus ja -suunnitelma vuosille 2025-2028 osallisti toimialoja ja esihenkilöitä suunnitteluvaiheessa sekä kuntapäättäjiä suunnitteluvaiheen esittelytilaisuudessa sekä antoi mahdollisuuden lautakunnille lausua suunnitelmasta ennen päätöksentekoa. Suunnitelma laadittiin maakunnan laajan hyvinvointisuunnitelman mukaisesti ja suunnitelmavaiheessa työtä tehtiin maakunnallisen hyte-verkoston luotsaamana saaden kuntiin yhtenäistä toimintamallia.

Vuonna 2024 laaditun Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman vuosille 2025-2028 valmistelun käynnisti kunnan monialainen lapsi- ja perhetyöryhmä, Mopsi, johon kuuluu laaja edustus lasten ja nuorten palveluista niin kunnasta kuin hyvinvointialueelta sekä seurakunnista ja työelämäpalveluista. Suunnitelman laatimisessa on kuultu Ilomantsin kunnan nuorisovaltuustoa, järjestöjä (MLL, 4H, Ilo-mantsin urheilijat, FC Pogosta, Martat ja SPR), Pogostan koulun vanhempaintoimikuntaa, Pogostan koulun oppilaskuntaa, Ilomantsin lukion opiskelijakuntaa, Pogostan koulun kouluterveydenhuoltoa sekä seurakuntia.

Hyvinvointisuunnitelman painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi

Tavoite	Toimenpiteet	Arviointimittari	Vuosi 2024 toteutuminen/arviointi
Työllisyyden parantaminen	Resurssien kohdentaminen	Työmarkkinatuen kunnan maksuosuuden pienentäminen	-Kunnan osarahoittaman työmarkkinatuen määrä on ollut laskeva vuodesta 2023 100,3 -> vuoteen 2024 87,9 euroa / asukas
Luontaisille vahvuuksille perustuva yritystoiminta	Yrityskontaktit ja yritysneuvonta sekä luonteva vuoropuhelu kunnan ja yrittäjien kesken	-Yrityskontaktit - Omistajanvaihdokset -Uusien ja lopettaneiden yritysten määrä - Kolmikantayhteistyö: kunta - yrittäjät - Business Joensuu Oy	-Kunta hankkii yritysten neuvonta- ja opastuspalvelut Business Joensuu Oy:ltä täyden palvelun pakettina. Kaikki Business Joensuun yritysasiantuntijat ovat ilomantsilaisten yrittäjien käytettävissä. -Business Joensuu Oy on järjestänyt Mitä kuuluu yrittäjä? -kampanjaviikon. Yrityksille kohdennetuissa kampanjoissa tavoitettiin 109 asiakasta. Business Joensuun palveluita hyödynsi 92 yritystä. -Uusia yrityksiä 12, lopettaneita yrityksiä 14. - Omistajanvaihdosprosessissa mukana oli 16 asiakasta. Yrityskauppoja syntyi kolme.
Kunnossa oleva infra ja elinympäristön turvallisuus	-Toimiva tietoliikenne-, tie- ja rautatieverkosto -Suunnitelmallinen kunnan rakennuskannan kunnossapito -Katujen ja yleisten alueiden turvallisuuden ylläpitäminen ja	-Aktiivinen edunvalvonta -Investointiohjelman toteutuminen -Varaukset talousarvion investointiosaan, esim. katuvalaistuksen uusimiseen -Veden	-Kunta osallistuu Joensuun seudun liikennetyöryhmään sekä liikenneturvallisuustyöryhmään. -Kunnan tieverkoston saneeraukseen käytettiin investointimäärärahat. -Vesihuoltolaitoksen toimintavarmuuden ja laadun takaamiseksi on

	parantaminen -Käyttäjien vedenkäytön turvaaminen	laatuvaatimusten täyttyminen katkottomasti	jatkettu suunnitelmallista investointia ja saneeraushankkeiden toteuttamista. -Veden laatu täytti STM:n asetuksen raja-arvot.
Hyvinvoiva ja osallistava ikäihminen	-Ikäihmisten kuuleminen omissa asioissaan -Osallistava budjetointi -Monipuoliset osallistumismahdollisuudet -Kotona asuvien yli 75-vuotiaiden määrä -Asiointiliikenteen järjestäminen	-Kotona asuvien yli 75-vuotiaiden määrä väh. 92 % -Asioimisliikenteen reitit kerran viikossa	-Vanhus- ja vammaisneuvosto on kokoontunut suunnitellusti, ja käyttänyt osallistavan budjetin suunnitelmallisesti. Ikäihmisten tarpeita ja toiveita on tämän lisäksi kuultu muunmuassa erilaisten tapahtumien ja toimintojen ohessa olleissa tilaisuuksissa keskustellen. -Kotona asuvien yli 75-vuotiaiden määrä on vuonna 2023 90,7 %. Osuus on pysynyt jo vuodesta 2020 tällä tasolla. -Asioimisliikenne on toteutunut suunnitellusti.
Matala kynnyks lapsiperhepalvelu iihin	-Tieto palveluista ja niihin pääsemisestä hyvin saatavilla	-Perhekeskuksen kohtaamispaikkatoiminta väh. 10 tapahtumaa vuodessa.	-Perhekeskuksen kohtaamispaikka-toiminta (perhekahvila) on toteutunut vuonna 2024 16 kertaa. Kävijämääränä lapsia yht 241/vuosi ja aikuisia 194/vuosi. Vierailijoiden aikaan kävijöitä on keskimäärin 30, vapaan leikin ja ohjauksen aikana keskimäärin 11 kävijää.

Liikkuva ja harrastava kuntalainen	-Hyvin hoidetut retkeilyreitit ja liikuntaympäristöt -Monipuoliset kirjasto- ja kansalaisopistopalvelut -Nuorten ääni kuuluu nuorisovaltuustotoiminnan kautta kunnassa ja maakunnallisesti -Kolmannen ja neljännen sektorin tukeminen	-Tyytyväiset asiakkaat >80% käyttäjistä -Aktiivinen Mantsin Nuorten toiminta ja osallistuminen maakunnalliseen nuorisovaltuustoon -Järjestöavustusten saajat >25.	-Retkeilyreiteillä vuosittaiset reittihuollot ja korjaukset. -latu-uran reittimuutos -uimarantojen, kenttien ylläpito. -kuntosalin ja lähiliikuntapaikkojen tarkistus- ja huoltotoimenpiteet -Mantsin Nuoret kokoontui 5 kertaa vuonna 2024. MaNu osallistui nuorten retken järjestämiseen Tahkolle. -MaNu tarkasteli suunnitelmavaiheessa kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan vuosille 2025-2028 -Yksi Manulainen on Ilomantsin kunnan ympäristölautakunnassa ja yksi hyvinvointilautakunnassa. Maakunnallisessa nuorisovaltuustossa on yksi ja yksi varahenkilö. -Sivistysosaston yleisavustuksia sai kaikki 17 hakijaa.
------------------------------------	--	---	---

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VUODELLE 2025

Ilomantsin kunnassa päivitetään laaja hyvinvointisuunnitelma seuraavalle valtuustokaudelle 2025-2028. Vuodelle 2025 suunnitelmana on edistää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä suunnitelmallisesti sekä tuoda esille jo toimivia ratkaisuita. Ilomantsin kunnan 150-vuotisjuhlavuosi tuo kunnalle paljon uutta tapahtumasisältöä. Vuonna 2025 kiinnitämme erityisesti huomiota raportointiin hyvinvoinnin ja terveyden eteen tehdyistä toimista.

Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat

Hyvinvointikertomus 2021-2024

Kuntastrategia

Elinvoimaohjelma

Ilotuki- varhaisen ja tehostetun tuen malli

Liikunta- ja nuorisotoimen toimintaohjelma

Kasvatuksen ja koulutuksen toimintaohjelma

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja Ilomantsin varhaiskasvatussuunnitelma

Joensuun seudun opetussuunnitelma

Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan toimintasuunnitelma

Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma vuosille 2023-2027

OSA III KÄSITTELY TOIMIELIMISSÄ

Suunnitelman laatijat

Raportin ovat koonneet kunnanjohtaja, lukion rehtori sekä hyvinvointikoordinaattori. Toimenpiteitä on kerätty kertomuksista, viestintäkanavista sekä koottu toimia yhteistyössä koulujen terveydenhoitaja Anne Vänskän, Ilomantsin kunnan nuoriso-ohjaaja Minna Hiltusen, osastosihteeri Eija Laitilan, varhaiskasvatuksen opettaja vs. esihenkilö Jenni Rädyn, perusopetuksen rehtori Kaisu Saaren, kansalaisopiston koulutussuunnittelija Laura Sutisen, liikuntasihteeri Eini Ikosen, työllisyyskoordinaattori Arto Laatikaisen, kirjastotoimenjohtaja Pia Viitalan ja kunnan hyvinvointiryhmän kanssa.

Vuosiraportin hyväksyminen toimielimissä

Kunnanhallitus 28.4.2025 § 64